

ANALECTA BOLLANDIANA

REVUE CRITIQUE D'HAGIOGRAPHIE

TOME 100—1982

MÉLANGES

offerts à

Baudouin de GAIFFIER

et

François HALKIN

B 1040 BRUXELLES
SOCIÉTÉ DES BOLLANDISTES
24, BOULEVARD SAINT-MICHEL

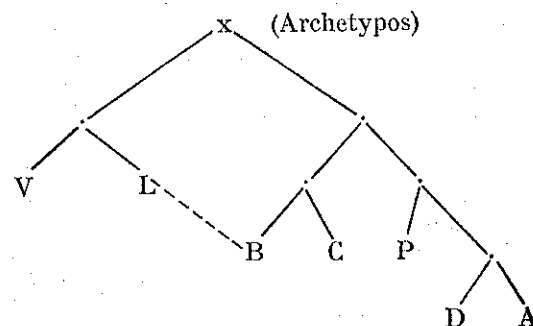
1982

REVUE TRIMESTRIELLE SUBVENTIONNÉE PAR LA FONDATION UNIVERSITAIRE

VITA METROPHANIS ET ALEXANDRI

BHG 1279

Diese Vita ist eine wesentliche Quelle für eine Rekonstruktion der verlorenen Kirchengeschichte des Gelasios von Kaisareia¹. Der Text der folgenden Edition der Vita ruht auf den im Sigel- und Abkürzungsverzeichnis genannten Handschriften², für die sich dieses Stemma aufstellen läßt:

Die Handschriftengruppe CB PDA ist im allgemeinen — bis auf einige Ausnahmen — in Überlieferungstreue und Wert der Lesarten der Gruppe VL überlegen. Auch das Fehlen des antiochenischen Satzes p. 13, 7 in VLB läßt sich leichter als spätere Streichung er-

¹ Vgl. alle notwendigen Literaturangaben zum Gelasiosproblem wie zur Bedeutung und Textüberlieferung der Vita BHG 1279 in meinem Aufsatz « Zu einer Edition der Fragmente der Kirchengeschichte des Gelasios von Kaisareia », in *Byzantinoslavica* 34 (1973) 193-198.

² Pio Franchi de' Cavalieri (*Studi e Testi* 33, 1920, 105 ff.) hatte die untere Schrift des Palimpsestes Cod. Vatic. gr. 984 verifiziert. Nur kleine Korrekturen sind zu seinen Folienangaben notwendig: 240/233, 221/220, 285/282, 75/78, 80/73, 277/274, 235/238, 222/219, 245/244, 272/279, 232/225, 234/239, 96/89, 345/344, 205/204, 203a/206b. — Zu den historischen Problemen der Vita vgl. F. WINKELMANN, *Die Bischöfe Metrophanes und Alexandros von Byzanz*, in *BZ* 59 (1966) 47-71. — Es geht uns hier um eine Edition der Vita BHG Nr. 1279 auf der Grundlage von deren Handschriften, nicht aber um einen Versuch, den Text der verlorenen Kirchengeschichte des Gelasios von Kaisareia zu rekonstruieren, wobei dann auch die Textüberlieferung in den anderen Quellen zu berücksichtigen wäre.

klären, als wenn man einen späteren Zusatz von CPDA annähme. Die Vita könnte also im 5. Jh. in Konstantinopel im Rahmen der Profilierungsversuche des erzbischöflichen Stuhles der Hauptstadt gegenüber den älteren Patriarchaten entstanden sein, zu einer Zeit, als in Konstantinopel die antiochenische Christologie verbreitet war.

Akademie der Wissenschaften
der DDR, Berlin

Friedhelm WINKELMANN

SIGEL- UND ABKÜRZUNGSVERZEICHNIS

C	Cod. Vatic. gr. 984, Palimpsest, 9./10. Jh.
B	Cod. Vatop. gr. 84, 10. oder Ende 9. Jh., fol. 110b I - 123a II.
P	Cod. Philoth. gr. 8, 11. Jh., fol. 31a II - 45a II.
D	Cod. Dochar. gr. 115, 15. Jh., pp. 103-132.
A	Cod. Athen. Nat. Bibl. gr. 991, 16. Jh., fol. 47b I - 64b II.
V	Cod. Vatic. gr. 1667, 10. Jh., fol. 46b - 67a.
L	Cod. Laurent. gr. VII 25, 12. Jh., fol. 197a - 230b.
a	Handschriftengruppe CB PDA.
b	Handschriftengruppe VL.
BHG 185	vormetaphrast., anon. Vita Athanasii (ed. PG 25, CCXXIII-CCXLVI).
BHG 362	Vita Constantini et Helenae des Ignatios von Selymbria (ed. Th. IOANNOU, <i>Mnemeia agiologica</i> , Venedig 1884, Repr. Leipzig, 1973, 164-229).
BHG 365	vormetaphrast., anon. Vita Constantini (ed. M. GUIDI, <i>Rendiconti della R. Accad. dei Lincei</i> V 16, Rom, 1907, 304-340. 637-662).
Gedeon	Edition der Vita BHG 1279 von M. GEDEON, <i>Ekkli. Aletheia</i> 4 (1884) 287-291. 296-300. 306-310. 321-326.
Gel.	Kirchengeschichte des Gelasios von Kaisareia (vgl. F. WINKELMANN, <i>Sb Berlin</i> , Klasse f. Sprachen, Lit. u. Kunst 1965, 3, Berlin, 1966 und ders., <i>Byz. Forschungen</i> 1 (1966) 348-356 Fragmentzählung).
Georg. Mon.	Chronik des Georgios Monachos (ed. C. DE BOOR, Leipzig, 1904).
Opitz	H.-G. OPITZ, <i>Athanasios Werke</i> III 1, Berlin und Leipzig, 1935.
Rufinus	Bücher X/XI der Kirchengeschichte des Rufinus (ed. Th. MOMMSEN, GCS 9, 2, Leipzig, 1908).
Sokr.	Kirchengeschichte des Sokrates (ed. R. HUSSEY, Oxford, 1853).
Syntagma	Kirchengeschichte des Gelasios von Kyzikos (ed. G. LOESCHKE u. M. HEINEMANN, GCS 28, Leipzig, 1918).
Thl	Kirchengeschichte des Theodoros Anagnostes (ed. G. C. HANSEN, GCS, Berlin, 1971).

P. 1

Πολιτεία τῶν ἀγίων πατέρων καὶ ἐπισκόπων γεναμένων ἐν ταύτῃ τῇ θεο-
[φυλάκ-

τῷ καὶ βασιλίδι πόλει Μητροφάνους καὶ Ἀλεξάνδρου · ἐν ταυτῷ δὲ καὶ ὁ
βίος τοῦ εὐσεβοῦς Κωνσταντίνου γενομένου βασιλέως ἡμῶν.

Ἐννεακαιδεκάτῳ ἔτει τῆς Διοκλητιανοῦ βασιλείας, τῆς δὲ τοῦ σωτή-
5 ρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ παρουσίας πέμπτου καὶ τριακοσιοστοῦ ἔτους
πάλιν ὁ καθ' ἡμῶν ἤρξατο πόλεμος · καθ' ὃν χρόνον Κωνσταντίνος
ἐφηβος ἦν, Κωνσταντίνου μὲν παῖς, τῆς δὲ πατρῶας εὐσεβείας ζηλω-
τῆς. νέος δὲ καὶ τὰ ἱερὰ γράμματα παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκμαθὼν
ταχὺ μάλα παρὰ τοῦ πατρὸς τῇ τοῦ Καίσαρος τιμᾷται προεδρία,
10 πάντα ἔχων ἐκ νεότητος, βασιλικὴν γνώμην καὶ τρόπον καὶ εὐσέ-
βειαν καὶ ἀνδρείας ἀρετὴν μεγαλόφρονα, οἷά τις ἀετὸς ἢ σκύμνος
προὔποφαίνων ἤδη τὴν ἐσομένην τοῦ σώματος ἀλκὴν · ὃν καὶ
ἐφηβον ὄντα, ὡς ἐφην, ἐθεασάμεθα ἐνταῦθα ἡκοντα κατὰ τὴν
τῶν Παλαιστικῶν χώραν συνόντα τε τῷ πρεσβυτέρῳ τῶν βασιλέων
15 Διοκλητιανῷ, ἥνικα πρὸς τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Ἀλεξάνδρου πό-
λιν ἐπεστρατεύοντο πολέμου καὶ μάχης ἀντόθι καὶ ἐπαναστά-
σεως τυραννικῆς γενομένης · μεγέθει τε σώματος διαπρέπειν τὸν
Κωνσταντίνον ξόμῃ τε καὶ ἰσχύϊ καὶ ὀφθαλμῶν παραστήματι καὶ ταῖς

ad p. 1

4 - S. 2, 16 Gel. Fragm. 2 4 a. 303 5 Berechnung der Geburt Christi
wie Euseb HE I 5, 2 (GCS 9, 2, p. 44, 15 sq.) 8 sqq. cf. BHG 364 (p. 311,
21 - 312, 1) 13 sqq. cf. Euseb VC I 19, 1 (GCS Eus. I 1, p. 25, 21 sq.)
15 - S. 2, 15 cf. Thl Fragm. 4 (p. 158, 15-19)

ad p. 1

B PDA = a, VL = b, Photios, Bibl. Cod. 256 (II. 1-3)

1 μνη ιοννιω δ + vor der Überschrift B βίος καὶ + vor πολιτεία PV ; βίος D, < BAL
Photios πολιτεία < DA πατέρων + ἡμῶν DA Photios καὶ - πόλει < L
Photios ἐπισκόπων] πατριάρχων DA γεναμένων - πόλει] κωνσταντινουπόλεως
A, < D γενομένων P ἐν < V 2 καὶ], B 2. 3 ἐν - ἡμῶν < DA
ταυτῷ δὲ] φ Photios ταυτὸ L δὲ + μερικῶς P 3 τοῦ εὐσεβοῦς < Photios
εὐσεβοῦς + καὶ μεγάλου P γεναμένου L, τοῦ Photios ἡμῶν < L Photios
ἡμῶν + καὶ διήγησις περὶ τῆς ἐν νικαία ἀγίας πρώτης συνόδου P 5 τριακοστοῦ
BDV πεμπτῷ καὶ τριακοστῷ ἔτει P 6 ~ ἤρξατο ὁ καθ' ἡμῶν P 7 ζηλωτῆς
+ ἐπάρχων L 8 δὲ + ὢν P 9 παρὰ τοῦ πατρὸς < V ταχὺ - πατρὸς <
PDA προεδρία L 12 ἐπόφρονον V, ἐφένον B 13 ~ ἡκοντα ἐνταῦθα L
14 τῶν < BL 15 ~ τὴν πρὸς D 17 διαπρέπει L

λοιπαῖς ἀρεταῖς, ὥς καὶ ἐπίφθονον αὐτὸν ἤδη καταστῆναι καὶ δι'
 20 ὑποφίας τῷ τότε βασιλεῖ· ὥς γὰρ εἶδεν αὐτὸν ἐν ταῖς μάχαις ἀρι-
 στεύοντα καὶ τῆς φάλαγγος ἀεὶ προτρέχοντα καὶ πολλὰ τῆς κατ'
 Αἰγυπτὸν μάχης νίκης τρόπαια στησάμενον καὶ τὸ κέρας, ἐνθα
 ἐπῆει ἐκεῖνος, ἐπικρατέστερον ἀεὶ γινόμενον καὶ πάντας τοὺς
 25 πολεμίους ἀμεταστρεπτὶ τὴν Κωνσταντίνου φεύγοντας ἀσπίδα
 συνακαλεσάμενος ὁ μιαιφώτατος Μαξιμιανὸς ὁ νέος πάντας τοὺς
 ἑαυτοῦ στρατηγούς καὶ τὴν σύγκλητον βουλὴν ἄβουλον σκέπτεται
 καὶ λαθραίως ἐπιβουλεύειν αὐτῷ διέγνω, κακῶς μισθοδοτεῖν τὸν
 ἐδεργέτων δοκιμάσας καὶ ἀντὶ στεφάνου θάνατον πλέκειν βουλευ-
 σάμενος κακοὺς γὰρ οὐδὲ ἐδεργεῖσθαι δυσωποῦσι. καὶ τῷ μὲν Μαξιμι-
 30 ανῷ ταῦτα ἐκέκριτο· θεὸς δὲ ὁ τὰς τῶν ἀγίων εὐχὰς κρείττους ἀεὶ τῶν

P. 2

ἀδικεῖν ἐπιχειρούντων ἀποφαίνων τὸν εὐσεβῆ παῖδα τυραννικῆς
 ἐξήρπασε μαιφονίας, ταχεῖαν αἰσθησιν τῆς ἐπιβουλῆς τῷ νεανίσκῳ
 Κωνσταντίνῳ δωρησάμενος· ταῦτα μαθὼν καὶ τὸν κρυπτὸν δό-
 288^b λον καὶ τὸν λανθάνοντα πολέμιον καὶ τὸν σκεπάζοντα
 5 θεὸν χρηστῷ σκέμματι τὸ μάταιον αὐτῶν διαλύει σκέμμα.
 νυκτὸς γὰρ ἐπιγινωμένης δρασμῷ χρησάμενος τὴν βάσκανον
 ἀποκρούεται γνώμην καὶ συντόνῳ χρησάμενος δρόμῳ καταλαμ-
 βάνει τὸν πατέρα κάμνοντα νόσῳ καὶ διαθήκας τιθέμενον καὶ ἐν
 πολλοῖς οἷς εἶχε παισὶ Κωνσταντίνον ἐπιζητοῦντα καὶ ἀνακαλοῦν-
 10 τα καὶ τὸν λειπόμενον ποθοῦντα. ταῦτα ἔτι φθεγγόμενον τοῦ πα-
 τρός καὶ ἐπιβοῶντος καὶ τὸν Χριστὸν ποτνωμένον παρῆν ἐκεῖνος
 εὐθὺς καὶ πάντα τῷ πατρὶ διηγείται, τὸν παρὰ μικρὸν θάνατον, τὴν

20 sqq. cf. BHG 364 (p. 313, 26 - 314, 1) 25 - 27 cf. BHG 364 (p. 14,
 5sq.) B 29 Gemeint ist Maximianus ὁ νέος = Galerios 30 (θεός) -
 S. 2, 12 (διηγείται) = BHG 364 (p. 313, 6-24), einige Einschübe.
 ad p. 2

12 - 25 = BHG 364 (p. 314, 2-24), einige Einschübe.

19 καὶ¹ < A ἐπιφθόνῳ αὐτῷ BV 22 καὶ < A 23 ἀπείει L 29 γὰρ +
 ἀρα P γὰρ ἀρα DA τῷ < A 30 ἐκρίνετο A δ + vor θεός P τῶν¹ < PA
 ad p. 2
 B PDA = a, VL = b
 1 τὸν < BL 2 ἐξήρπασεν BL 3 δς + vor ταῦτα cj. Scheidweiler 4 πόλε-
 μον PDA 5 σκέμμα] βούλευμα L 11 καὶ ἐπιβοῶντος < PDA Χριστόν]
 θεὸν b 12 ~ τὸν - θάνατον nach αἰσθησιν b

ἐπιβουλήν, τὴν αἰσθησιν, τὴν εὐκταίαν φυγὴν. ὁ δὲ καὶ πάλαι μὲν ἐπόθει
 τὸν παῖδα, τῷ τῆς φύσεως κρατούμενος νόμῳ· διὰ δὲ τὴν χρονίαν
 15 ἀπόλειπιν καὶ τὴν ἀδόκητον σωτηρίαν καὶ τὸν τῆς νόσου κάματον
 ἀπὸ θερμῶν δακρύων τὴν πρὸς αὐτὸν στοργὴν ἐβεβαίον. καὶ
 μετὰ ταῦτα ὁ πατὴρ ἀνακαινισθεὶς τὸ δὲ ὅλον θεόθεν παρορμηθεὶς
 τοὺς ἄλλους τῶν παίδων παρεῖς πάντα ἐπ' αὐτὸν μετέθηκε, σκῆπτρα
 καὶ ἄλουργίδα καὶ βασιλείας κράτος, τοσοῦτον ὑπειπὼν πρὸς τὴν σύγ-
 20 κλητον καὶ πρὸς πάντα αὐτοῦ τὸν στρατὸν· «Νῦν ὁ θάνατός μοι γίνε-
 ται τῆς ζωῆς ἡδύτερος, νῦν κατὰ γνώμην τελευτῶ, μέγιστον ἐπιτάφιον
 ἔμαυτῷ λαβὼν τὴν σὴν ἡγεμονίαν, βλέ μου· τὸ γὰρ καταλιπεῖν ἐπὶ γῆς
 βασιλεῖα τὰ Χριστιανῶν δάκρυα περιμάξαι δυνάμενον καὶ στήσαι τὸν
 ἄδικον φόνον τὸν παρὰ Μαξιμιανοῦ τοῦ μιαιφώτου κατὰ
 25 Χριστιανῶν τολμηθέντα ἤδη μοι δίδωσι τὸν τῆς μακαριότητος τόπον». καὶ
 καὶ ταῦτα εἰπὼν πρὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Κωνσταντίνον καὶ ἀνα-
 ζωπυρῆσας τῷ πνεύματι ὥς ὁ πατριάρχης Ἰακώβ ἐπὶ Ἰωσήφ τῷ υἱῷ
 αὐτοῦ, ἀναστὰς ἐκ τῆς κλίνης καὶ καθίσας ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ θρόνου
 συνακαλεσάμενός τε τὴν σύγκλητον ἅπασαν καὶ τὸ στρατοπέδον ἑαυτοῦ
 30 ἔτι τε καὶ τὰ πλήθη τῶν Χριστιανῶν, ἐπισκόπους τε καὶ πρεσβυτέ-

P. 3

ρους, τοὺς τε ἐντοπίους καὶ πάντας τοὺς ἐξ ἀλλοδαπῆς προσφυγόντας
 τῇ αὐτοῦ βασιλείᾳ — μόνος γὰρ Κωνσταντῖος τὰ τοῦ Χριστοῦ κρατό-
 νειν ἔσπευδε κηρύγματα καὶ ἐν πολλῇ τῆς ἀθείας κραυγῇ νήφειν
 ἐλόμενος, ἐν πολλῷ τῆς ἀθείας κατακλυσμῷ σπινθήρ ἀσβεστος τῆς

15 sqq. cf. Thl Fragm. 4 (p. 158, 19 - 159, 2) 16 - S. 3, 19 Gel. Fragm. 3
 17 - 25 S. 3, 12 - 19 = BHG 362 (p. 171, 31 - 172, 14). Zitat aus Gel., cf. auch
 P. HESELER, Byz.-neugr. Jahrb. 9 (1932) 326f. 17 cf. Zonaras, Chron. XII
 33 (I 645A Bonn) 28 - S. 3, 22 = BHG 364 (p. 314, 24 - 315, 20), einige
 Einschübe.

ad p. 3

2 - 11 = BHG 362 (p. 166, 15 - 167, 10), umfangreicheres Zitat aus Gel.

13 καὶ < B 14 κρατούμενος < PDA 15 κάματος + ἐπιλαθόμενος cj. Scheid-
 weiller 17 δὲ] γς cj. Scheidweiler ~ τὸ δὲ ὅλον ἀνακαινισθεὶς B 21 ἐντάφι-
 ον b 23 ἀπομάξαι, περι ras. V καὶ - φόνον < B τὸν + μάταιον καὶ b
 24 τὸν... τολμηθέντα] τῶν... τολμηθέντων B 27 ἐπὶ] ἐν L 28 βασιλικῷ L
 29 τε] δὲ a αὐτοῦ BL
 ad p. 3
 C (a. l. 3) B PDA = a, VL = b
 2 ἑαυτοῦ V κωνσταντίνος BDA 4 πολλῶ + τῷ V

- 5 εὐσεβείας εὐρεθείς καὶ διαμείνας · φόνων τε γὰρ γινομένων ἐμφυλίων ὑπὸ
τῶν συμβασιλευόντων αὐτῷ καὶ πολλοῦ μιάσματος τὴν οἰκουμένην
κατέχοντος αἱ ὑπ' ἐκείνου τεταγμένοι πόλεις τῶν κακῶν ἐκαθάρευον ·
ἡ γὰρ ἐκείνου μοναρχία λιμὴν ἐγένετο τῆς τῶν εὐσεβοῦντων πολιτείας
καὶ πάντων τῶν διὰ τὸν σωτῆρα καὶ κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν διω-
289^a 10 κομένων, καὶ πάντες οἱ εὖ φρονοῦντες καὶ Χριστὸν ὁμολογοῦντες ὑπὸ
τὴν ἐκείνου κατέφυγον σκέπη — ἀποβλέψας οὖν πρὸς τὰ πλήθη
τῶν συνεληλυθότων Χριστιανῶν · « θαρσεῖτε », ἔφη, « πάντες οἱ Θεὸν
μὴ ἀρνησάμενοι · Χριστὸς μετὰ Κωνσταντίνου λοιπὸν ὑπὲρ ὑμῶν ὁπλί-
ζεται · ἐκεῖνος ὑπὲρ ὑμῶν ἀοράτως ὑπερμαχεῖ ». ἐπὶ τούτοις ταῦτα
15 εἰπὼν καὶ ἀσπασάμενος πάντας καὶ προσευξάμενος καὶ τὸν παῖδα
περιλαβὼν τὴν τε πορφύραν ἐνδύσας καὶ τὸν στέφανον περιθίεις καὶ
τὸν Δαυὶδ τὸν τῶν Ἑβραίων βασιλέα τοῖς ἔργοις μιμησάμενος ἐπε-
δείκνυε πιστὸν τοῦ κράτους καὶ τῆς ἀρχῆς κληρονόμον, κήρυξ αὐτὸς
τοῦ παιδὸς πρὸ τῶν ἄλλων καταστάς.
20 Οὕτω μὲν Κωνσταντῖνος αὐγουστός αὐτοκράτωρ τῆς Ῥωμαίων
ἀρχῆς ἀνεδείχθη, παρ' ἐλπίδα μὲν σωθείς, παραδοξότερον δὲ τὴν
βασιλείαν ὑποδεξάμενος, τρίτῳ ἔτει τοῦ καθ' ἡμᾶς διωγμοῦ. καὶ
αὐτὸς τὴν τοῦ πατρὸς μοῖραν εἰληφώς εὐσεβῶς διήνυε · Μαξέντιος
δὲ τὴν Ῥώμην διεῖπεν. Σεβήρου δὲ τελευτήσαντος νόσῳ Λικί-
25 νιον γενέσθαι βασιλέα ἡ Ῥωμαίων σύγκλητος ψηφίζεται, τὰ τε ἄλ-
λα καὶ ὅτι τὴν ἀδελφὴν Κωνσταντίνου πρὸς γάμον εἰλήφει, τὴν τῆς
ἐπιγαμβρίας συγγένειαν πρόφασιν εἰς τιμὴν λαβὼν. τὸ δὲ λειπόμενον
τῆς ἐφ' ἂς μέρος Μαξιμιανὸς ἐπέειχε, τῷ μὲν τόπῳ τοῦ Μαξεντίου
διαστάς, τῷ δὲ τρόπῳ καὶ τῇ κακονοίᾳ τὸν ἀδελφιδοῦν ἀμιλλώ-
30 μενος · ἦσαν γὰρ ἀμφοτέρω παῖδες δς μὲν Μαξιμιανοῦ τοῦ προτέρου,
δς δὲ Διοκλητιανοῦ.

12 - 19 siehe S. 2, 17-25 20 - S. 5, 29 Gel. Fragm. 5 20 sqq. cf.
Thl Fragm. 5 (p. 159, 3-7) 20 - 31 cf. Syntagma p. 7, 20 - 8, 4; Sokr.
I 2, 1.

5 εὐρέθη b καὶ < b 6 βασιλευόντων C οἰκουμ. + ἔτι b 7 ἐκείνω a
10 καὶ^l < P 11 κατέφυγον b 12 ~ ἔφη θαρσεῖτε b 13 ἡμῶν V
14 ἡμῶν V 15 καὶ^l < L 17 Ἑβραίων V ἔβρ. + τ' ὃν L 18 τε + vor
πιστὸν a 20 τῆς + τῶν PDA (C nicht zu lesen) 21 ἀνεδείχθη] ἀνερεθήθη B, ἀνη-
γορεύθη C 22 διαδεξάμενος b ἡμῶν L Photios 23 αὐτὸς + μὲν V
διήνυσσε PDA 24 διεῖπεν] διήνυσεν L σενήρου DAL λικίννιον D, λικίν-
ον L 29 πρὸς + vor τὸν cf. Scheidweiler

P. 4

Κωνσταντῖνος δὲ μετὰ τὴν τοῦ πατρὸς ἐννομον κηδεῖαν καὶ τὰς
νενομισμένας τιμὰς ζημίαν ἡγήσατο τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς τὴν ἡσυ-
χίαν · ἤκουσε γὰρ τὴν Ῥωμαίων πόλιν κάμνουσαν τοῖς Μαξεντίου
κακοῖς · εἰς γὰρ ὁμότητα τυραννίδος ὁ τῆς βασιλείας μετεβάλλετο
5 αὐτῷ τρόπος. πολλοὺς γὰρ ἀκρίτως τῶν πρώτων τῆς συγκλήτου
θανάτῳ παρεδίδου, τὰ τε χρήματα καὶ τὰς οὐσίας πάσας διαρπάζων.
ἤδη δὲ καὶ γυναικῶν ἀλλοτριῶν ἐρῶν τὰς μὲν κολακείᾳ διέφθει-
ρεν, τὰς δὲ τυραννικῶς ἐβιάζετο · καὶ λοιπὸν ἐπισφαλὲς ἦν, γυναῖκα
ἔχειν εὐπρεπῆ διὰ σωφροσύνης φυλακὴν · πολλὴ οὖν τις ἦν κατὰ τὴν
10 πόλιν μαιφονία.

89^b Ταῦτα καὶ ἕτερα πλεῖστα ἀκούων ὁ Κωνσταντῖνος, ἔτι δὲ καὶ πρεσβείας
περὶ τούτων αὐτῶν δεξάμενος παρὰ Ῥωμαίων παρωξύνετο καὶ ἡνιάτο
σφόδρα · ποιεῖ γὰρ οἰκείαν λύπην τοῖς φιλοθέοις ἀνδράσιν ἡ τῶν ἀλλοτρι-
ων πραγμάτων ἀδικία. καὶ πολλάκις διὰ γραμμάτων παραινέσας τῷ
15 Μαξεντίῳ ἀποσχέσθαι τῶν κακῶν καὶ μὴ ἀκουσθεῖς ἐδόκει λοιπὸν
τῶν ὅπλων ἄπτεσθαι καὶ τοῖς τὰ τοιαῦτα πάσχουσι Ῥωμαίοις ἐπαμῦ-
ναι · τὸ γὰρ ἐκείνους τῶν κακῶν ἐξελέσθαι ἴσον ἦν εἰπεῖν καὶ πάντας
ἀνθρώπους διασῶσαι.

Ταῦτα ἀκούσαντος Μαξεντίου οὐ μικρά τις ἦν αὐτῷ ταραχὴ · οὐ γὰρ ἄν
20 ποτε τοσαύτην χώραν διαβῆναι τὸν Κωνσταντῖνον προσεδόκα ὅρεσι καὶ
ποταμοῖς καὶ δένδροις καὶ ποικίλοις βαρβάροις πεφραγμένην, ἐν οἷς
φυλάττεσθαι τὴν Ῥώμην ἐδόκει. ὥς δὲ τῇ Ἰταλίᾳ ἐπιβαίνειν αὐτὸν
ἔμαθε, πολλῷ τῷ τάχει χρησάμενος τῆς Ῥώμης τὸν στρατὸν ἐπεξῆγε, σπεύ-
δων τῆς Ἰταλίας πον προανακρούεσθαι. ὥς δὲ παρετάττοντο καὶ
25 τὰ σημεῖα εἶδον ἀλλήλων, ἐνταῦθα ἡ μάχη λοιπὸν ἄνισον εἶχε τὴν ἐλ-

ad p. 4

1 - 24 = Syntagma p. 8, 6-18 1 - 5 cf. BHG 364 (p. 316, 3 sqq.)
2 - 4 = BHG 364 (p. 321, 23-25) 5 - 18 = BHG 364 (p. 320, 24 - 321,
13), einige Einschübe. 22 sq. = BHG 364 (p. 321, 28-30) 24 - S. 5,
4 = Syntagma (p. 9, 18 - 10, 5)

ad p. 4

CB PDA = a, VL = b
1 τοῦ < D 7 ἐρῶν + τὰς μὲν ἐρῶν L μὲν] δὲ L κολακείαις PDA
8 τὰς δὲ] ἡ CB 10 μαιφονίαν L 12 αὐτῶν < DA 15 ἀποσχέσθαι τῶν
κακῶν < V ἐδοκίμαζε L 17 ~ εἰπεῖν ἦν C 19 ἀκουσ. + τοῦ PA οὐ < b
21 οἷς] ἡ LV¹, οἷς V^a 24 τοῦ < A ἀντιπαρετάττοντο b 25 ~ λοιπὸν ἡ
μάχη V

πίδα · ὁ μὲν γὰρ ἐκ τῆς Ῥώμης στρατός ἐκ πολλῆς ἀναπαύσεως ὧν ἐδόκει
 πᾶσιν ἀξιόμαχος καταφαίνεσθαι, οἱ δὲ μετὰ Κωνσταντίνου παραταττόμενοι
 πολλὴν μὲν παρεληλύθεισαν γῆν, πολλοὺς δὲ βαρβάρους ὑποτάξαντες
 ἤδη ὑπὸ τοῦ κόπου συνείχοντο καὶ πρὸς τὸν κάματον ἀπαγορεύοντες
 30 ἦσαν, τῇ πυκνότητι τῶν πόνων ἐνδόντες.

P. 5

290^a

Ἰούλιος κεκοιμένης τῆς μάχης καὶ τῆς παρατάξεως ἰσορροπούσης οὐ-
 ρανόθεν Θεὸς Κωνσταντίνον ἐπλήττει, δείξας αὐτῷ τὸ τοῦ τιμίου
 σταυροῦ σύμβολον φωτοειδῶς ἐν οὐρανῷ ἐκλάμπον · γράμματα δὲ
 ἐγγεγραμμένα ἐν αὐτῷ ἐμήννε τῆς ὄψεως τὴν δύναμιν · ἐν τούτῳ νίκα.
 5 Ὁ οὖν Κωνσταντῖνος τὴν τοῦ θαύματος ὄψιν εἰς τροπαίου
 σχῆμα μεταβαλὼν καὶ χρυσοκολλήτοις λίθοις συναρμόσας δόρα-
 τὸς τε ἀπαρτήσας ὑψηλοτάτου, ἐδίδου φέρειν τοῖς προῖππεύουσι,
 τὴν τῶν γραμμάτων ὑπόσχεσιν διὰ τῶν ἔργων λοιπὸν ἐπιζητῶν.
 καὶ τῆς ἐλπίδος μὴ διαμαρτῶν θάπτον τῆς πίστεως τὴν νίκην ὑπε-
 10 δέξατο · ἐδόξεν γὰρ πρώτη συμβολῇ τοὺς μὲν ἐλῶν, τοὺς δὲ διώξας αὐτοῦ
 Μαξεντίου κατέτρεχε καὶ αὐτὸν σπεύδων ἀνελεῖν. ὁ δὲ φόβῳ συσχε-
 θείς ἐσκέφατο δόλῳ τὴν ἐπιβουλὴν κατὰ Κωνσταντίνου μετελθεῖν.
 ὁ δὲ δόλος γέφυρα ἦν εἰς μηχανῆς εἶδος ὑπὸ τῶν τοιούτων
 κατασκευασθεῖσα · τὸ μὲν γὰρ φαινόμενον ἄνωθεν διάβασις ἦν τὸν
 15 Κωνσταντίνον ὑποδεχομένη · τὸ δὲ λανθάνον παρὶς ἦν θανάτου
 τοῖς ἐκείνου βήμασι συντεθεῖσα · διαβῆναι γὰρ μικρὸν ἔδει,
 καὶ τὸ μηχανήμα λέλυτο καὶ ὁ πόλεμος πέπαυτο, τάφον
 ἀδόκητον τῆς ἀπωλείας τὸν τόπον λαβὼν. ἄλλ' ὁ μὲν Μαξέντιος
 οὕτως ἐσκέυασε τῆς ἐπιβάσεως ἐν τῇ γεφύρᾳ τὰ θήρατρα καὶ τὸν δό-
 20 λον, θεία δὲ χάρις τοῖς οἰκείοις σοφίσμασι τὸν τῶν κακῶν τεχνίτην

ad p. 5

5 - 10 = Syntagma p. 11, 13-18

13 - 29 = Syntagma p. 11, 26 - 12, 7

26 ἐπὶ < P 27 ἀναφαίνεσθαι P κωνσταντίνον L 28 παρεληλύθησαν BL
 ὑποτάξαντες < A 30 ποικιλότῃ CBL

ad p. 5

CB PDA = a, VL = b

1 οὐπω cj. Scheidweiler, οὕτω ab οὐπω + δὲ b παρατάξ. + οὐκ b 2 δ +
 vor θεός L θεός + τὸν b τιμίου < V 3 γράμμα V 4 γεγραμμένα V
 6 συναρμόσας] ἀρμώς L 9 θάπτον + δὲ B 11 ἔσπευδεν PDA 15 ὑπο-
 δεξαμένη b 17 πολέμιος cj. Scheidweiler 18 τὸν τόπον < A

περιβάλλει · πρὶν γὰρ Κωνσταντίνον ἐπιβῆναι καὶ ἀλῶναι τῷ δόλῳ
 τῆς γεφύρας, φθάσας αὐτὸς ὁ Μαξέντιος, διωκόμενος ὑπὸ τοῦ εὐσε-
 βούς βασιλέως, ὑποπίπτει ταῖς οἰκείαις τέχναις, χρηστὴν ἐπι-
 βουλὴν καθ' ἑαυτοῦ κατασκευάσας, ἣτις ἦν πρὸ τῆς Ῥώμης περὶ τὴν
 25 Μουλβίαν γέφυραν συμπαγεῖσα. αὐτὸς οὖν, ὡς ἔφην, ὁ Μαξέντιος διαο-
 ραγείσης τῆς δολερᾶς γεφύρας ὡς ἐπέβη, καταδὺς εἰς τὸν ποταμὸν ἀπο-
 πνιγείς ὤλετο · ὥστε πάντα τὸν τῶν Ῥωμαίων δῆμον σὺν παντὶ τῷ στρα-
 τῷ εὐφήμευον φωναῖς ἀνυμνῆσαι τὸν Θεὸν καὶ εἰπεῖν · « ἄσωμεν τῷ κυρίῳ,
 ἐνδόξως γὰρ δεδοξασται, ἵππον καὶ ἀναβάτην ἔρρουεν εἰς θάλασσαν ».
 30 ὁμοίως δὲ καὶ τὴν ἐτέραν προφητείαν δικαίως ἂν τις εἴποι

P. 6

ἐπ' αὐτῷ · « λάκκον ὥρυξε καὶ ἀνέσκαψεν αὐτὸν καὶ ἐμπεσεῖται εἰς
 βόθρον, ὃν εἰργάσατο ». τὸ μὲν οὖν κατὰ Μαξεντίου τοιοῦτον
 ἔσχε τὸ τέλος.

Μετὰ ταῦτα δὲ Λικινίου συμβασιλεύοντος τῷ Κωνσταντίνῳ, τοῦ καὶ
 5 γαμβροῦ αὐτοῦ τυγχάνοντος ἐπὶ τῇ ἀδελφῇ αὐτοῦ Κωνσταντίᾳ, καὶ
 [κατὰ
 τὴν ἐφ' ἣν διάγοντος, ὁ Κωνσταντῖνος ἀπολαύσας τῶν τηλικούτων εὐ-
 εργεσιῶν τοῦ Θεοῦ εὐχαριστήρια τῷ εὐεργέτῃ προσέφερε. ταῦτα δὲ
 ἦν ἀνεῖναι τοὺς Χριστιανοὺς τοῦ διώκεσθαι καὶ τοὺς ἐν ἐξορίᾳ ὄν-
 τας ἀνακαλεῖσθαι καὶ τοὺς ἐν δεσμωτηρίοις ἀφίεσθαι καὶ τοῖς δη-
 10 μευθεῖσι τὰς οὐσίας αὐτῶν ἀποκαθίστασθαι, τὰς τε ἐκκλησίας
 ἀνανεοῦσθαι σὺν προθυμίᾳ πολλῇ, πολυτελέσι δὲ τιμῶν ἀναθήμα-

28 sq. cf. Exod. 15, 1.

ad p. 6

1 sq. cf. Ps. 7, 16 1 - 3 = BHG 364 (p. 324, 1-4) 4 sqq. cf. Thl
 Fragm. 3. 4 (p. 159, 7-14) 6 - 13 Gel. Fragm. 6; = Syntagma p. 13, 5-
 19; cf. Sokr. I 2, 8 sq.; 3,1 6 sq. = BHG 364 (p. 333, 9 sq.)
 8 - 13 = BHG 364 (p. 324, 12-18)

21 γὰρ + τὸν V κωνσταντίνου L 25 βουλβίαν PDA, μονάβίαν L δ < L
 ~ ὁ μαξέντιος, ὡς ἔφην PDA 27 τὸν < CV¹ τῶν < BPA ῥωμαίων BPD
 30 ἐτέραν] δευτέραν P

ad p. 6

CB PDA = a, VL = b

2 τὰ PDA κατὰ < DA μαξέντιον Pb 4 λικινίου L τῷ καὶ γαμβρῷ L
 7 προσέφερεν C 8 ἀνεῖναι < PDA τοὺς¹ + μὲν PDA τοῦ] οὐ a
 9 δεσμωτηρίῳ a 11 πολλῇ + καὶ VA δὲ < V, τε L

- σιν· ἔτι δὲ καὶ τοὺς Ἑλλήνων ναοὺς καθαιρεῖσθαι κελεύει καὶ πυρὶ
 διαφθεῖρεσθαι. Λικίνιος δὲ ὁ συμβασιλεύων αὐτῷ τὰς Ἑλλη-
 νικὰς ἔχων δόξας ἐμίσει τοὺς Χριστιανούς· καὶ διωγμὸν μὲν προ-
 291· 15 φανῆ κατ' αὐτῶν φόβῳ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου κινεῖν ὑπεστέλ-
 λετο, λεληθότως δὲ πολλοὺς {δόλους} ἐσκενωρεῖτο· προῶν δὲ καὶ φανε-
 ρῶς τὸν διωγμὸν ἀνεκίνει ἐν τοῖς ἑαυτοῦ τόποις, ὡς καὶ πολλοὺς μάρ-
 τυρας Χριστοῦ ἐν διαφόροις τόποις ἀναδειχθῆναι. ἐκ δὲ τούτου πρὸς
 ἀπέχθειαν μεγίστην τὸν βασιλέα Κωνσταντῖνον ἐκίνησεν, ἦσαν δὲ πολέ-
 20 μιοι· διακοπείσης δὲ αὐτοῖς τῆς ἐπιπλάστου φιλίας οὐκ εἰς μακρὰν ἀλ-
 λήλοις εἰς πόλεμον ἐτράπησαν· καὶ πολλῶν γενομένων συμβολῶν κατὰ γῆν
 τε καὶ κατὰ θάλασσαν τέλος πρὸς Χρυσόπολιν τῆς Βιθυνίας — ἐπίνειον
 δὲ τοῦτο τῆς Χαλκηδόνος ἐστίν — ἡττηθεὶς ὁ Λικίνιος ἐξέδωκεν ἑαυ-
 τόν. ζῶντα οὖν συλλαβὼν φιλανθρωπεύεται καὶ οὐ κτείνει μὲν αὐτόν,
 [οἰκεῖν
 25 δὲ τὴν Θεσσαλονίκην προσέταξεν ἐν ἡσυχίᾳ. ὁ δὲ πρὸς ὀλίγον ἡσυ-
 χάσας ὕστερον βαρβάρους συναγαγὼν ἀναμαχέσασθαι τὴν ἡτταν ἐσπού-
 दाζε· τοῦτο γινὼς ὁ βασιλεὺς ἀναιρεθῆναι αὐτὸν ἐκέλευσε· καὶ ἀνη-
 ρέθη. Κωνσταντῖνος τοίνυν πάντων γενομένου ἐγκρατὴς αὐτοκράτωρ τε
 βασιλεὺς ἀναδειχθεὶς τὰ Χριστιανῶν αὔξειν μᾶλλον αἰεὶ ἐσπούδαζε,
 30 καὶ ἐποίει τοῦτο ἐν διαφόροις τρόποις· καὶ ἦν ἐν βαθείᾳ εἰρήνῃ τὰ

13 - 17 = Sokr. I 3, 1b.2 13 - 18 = BHG 364 (p. 333, 16-26), erweitert
 durch Abschnitte aus Theoph. 13 - 20 Gel. Fragm. 7; = Syntagma p. 21,
 15-22 13 - 27 cf. Philippos v. Side, Fragm. 7, Cod. Paris. gr. 1555 ed. J.
 A. CRAMER, *Anecdota Graeca e codd. Man. Bibl. Reg. Paris.* II, Oxford, 1839,
 91 und Cod. Barocc. gr. 142 ed. C. DE BOOR, *Neue Fragmente des Papias*, Leipzig,
 1888, 183 (TU 5, 2) 22 - 28 Gel. Fragm. 8; = Syntagma p. 25, 2-11; =
 Sokr. I 4, 2-4 28 - S. 7, 1 Gel. Fragm. 9; = Syntagma p. 31, 3-8; cf.
 Sokr. I 4, 5.

12 καθαιρεσθαι L 13 λικίνιος L 16 πολλοὺς < PDA δόλους < CBb
 Sokr. ἐσκενωρεῖτο DA, ἐσκαλωρεῖτο B, ἐσκενωρεῖτο CPb 17 αὐτοῦ L 18
 διαφόροις] τοῖς αὐτοῦ L 19 ἦσαν δὲ πολέμιοι < CPDA πόλεμοι B 20 δὲ <
 L τῆς < L μακρὰν + τε b 21 εἰς + τὸν B γεγεννημένων a 22
 ἐπίνιον a 23 χαλκιδῶνος B, χαλκηδόνος CP λικίνιος L 25 θεσσαλονίκην
 L 26 ὕστερον + δὲ b ἀναμάχασθαι BL, ἀναχέσθαι V¹ 27 τοῦτον V
 τοῦτο + δὲ L δς + vor καὶ P ἀνῆρέθη + δικαία κρῖσει P 28 τοίνυν < A
 29 αἰεὶ < L 30 ἐν del. Scheidweiler τόποις V

P. 7

τοῦ χριστιανισμοῦ δι' αὐτόν.

- Ὡς δὲ μετὰ Ἀχιλλᾶν τὸν Πέτρον διάδοχον Ἀλεξανδρείας
 τὴν ἱερωσύνην Ἀλέξανδρος διεδέξατο, τῆς ἐκκλησίας ἀπὸ τῶν διωγμῶν
 ἡσυχίαν καὶ εἰρήνην ἀγούσης καὶ τοῖς ἐπάθλοις τῶν ἁγίων μαρτύρων δια-
 5 πρεπούσης, ἐκ τινος πάλιν φιλονεικίας τῶν ἐν αὐτῇ ταραχὴν ἐφίσταται.
 πρεσβύτερος γάρ τις τῶν κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν Ἀρειος τοῦνομα, ἀνὴρ
 προσχήματι μὲν μᾶλλον ἢ ἀληθείᾳ εὐσεβής, τὰ δὲ ἄλλα δόξης καὶ καινότη-
 τος θερμὸς ἐραστής, ὥστε προφέρειν τινὰ ξένα περὶ τῆς εἰς Χριστὸν πίσ-
 10 τως, ἃ πρόσθεν εἰς μέσον οὐδέποτε ἐξετέθη, ἐπιχειρήσας τὸν μονογενῆ
 κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν διελεῖν τῆς τοῦ πατρὸς ἀρρήτου καὶ αἰδίου
 θεότητος, πολλῆς κατὰ τὴν ἐκκλησίαν παραίτιος ταραχῆς γέγονεν. ἀλλὰ
 δὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου πρᾶν φύσεως τὸν Ἀρειον ἐπὶ τὸ ἄμεινον θέλοντος
 μεταβαλεῖν πρεπούσαις παραινήσεσι, μηδέπω δὲ κρίναντος ἀποφάσει χρή-
 15 σασθαι τέως, ἐπινέμεσθαι διὰ τούτου πολλοὺς τὴν λοιμικὴν περίστασιν τῆς
 αἵρέσεως γέγονε, καὶ ἔπειτα ὡς ἀπὸ μικροῦ σπινθῆρος μέγα πῦρ ἐξεκαί-
 ετο, ἀρξάμενόν τε τὸ κακὸν ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίας καὶ
 κατὰ πόλεις ἄλλας καὶ ἐπαρχίας διέτρεχε· τέλος ὡς εἶδεν ἐπὶ τὸ χεῖ-
 ρον τὸ κακὸν προϊέναι, διαδίδωσιν εἰς τοὺς συλλειτουργοὺς τὴν
 20 ὑπόθεσιν, πλατύτερον τὰ κατὰ τὸν Ἀρειον ἐκτεθεικῶς σπουδῇ
 τε ἐνίστησι πρὸς ἀναίρεσιν τῆς αἵρέσεως καὶ εἰς παρασκευὴν τῆς
 διαγνώσεως ἐτοιμάζεσθαι αὐτοὺς παρακελεύεται, γράψας πρὸς
 αὐτοὺς τοιαύδε.

«Τοῖς ἀγαπητοῖς καὶ τιμιωτάτοις συλλειτουργοῖς καὶ ἐπισκόποις τῆς
 ἀπανταχοῦ καθολικῆς ἐκκλησίας Ἀλέξανδρος ἐν κυρίῳ χαίρειν.

ad p. 7

2 - S. 12, 2 Gel. Fragm. 10 2 - 5 = Syntagma p. 33, 10-13. 25 sqq.;
 cf. Rufinus X 1 (p. 960); cf. Sokr. I 4, 5.5 6 - 22 = Syntagma p. 34, 2-
 21; cf. Rufinus X 1; cf. Sokr. I 5, 6 23 - S. 9, 15 = Syntagma p. 34, 24-
 36, 22; 38, 23 - 39, 2; = Sokr. I 6, 4-30; = Athan. de decr. Nic. 35; = OPIITZ
 III 1, 6 sq. (Urkunde 4b)

ad p. 7

CB PDA = a, VL = b

2 ἀχιλλᾶν V, ἀχιλλαν PDA Πέτρον + τοῦ μάρτυρος V, + τοῦ μακαρίου L 4 καὶ
 < L 7 ἡ ἀληθεία < b 8 προσφέρειν A 9 εἰς μέσον < L τε + vor τὸν
 L μονογενῆ + εἶδεν τὸν P 10 ἡμῶν < V 14 τοῦτο b πολὺς L
 15 καὶ < PDA ἔπειτα + δὲ PDA 18 προῖον PDA δίδωσιν CB 20 προ-
 αἰρέσεως PDA καὶ < CB 21 παρακελεύεσθαι A 23 τῆς] τοῖς cj. Scheid-
 weiler 24 ἀπανταχοῦ + τοῦ θεοῦ b, + τῆς cj. Scheidweiler

- 25 Ἐνὸς σώματος ὄντος τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἐντολῆς τε οὐσης ἐν
ταῖς θείαις γραφαῖς τηρεῖν τὸν σύνδεσμον τῆς ὁμολογίας καὶ εἰρήνης,
ἀκόλουθόν ἐστι γράφειν ἡμᾶς καὶ σημαίνειν ἀλλήλοις τὰ παρ' ἐκάστοις
γινόμενα, ἵνα, εἴτε πάσχει, εἴτε χαίρει ἐν μέλος, συμπάσχωμεν ἢ συγ-
χαίρωμεν ἀλλήλοις. ἐν τῇ ἡμετέρᾳ τοίνυν παροιμίᾳ ἐξηλλθον νῦν ἄνδρες
30 παράνομοι καὶ χριστομάχοι, διδάσκοντες ἀποστασίαν, ἣν εἰκότως

P. 8

297^a

- ἂν τις πρόδρομον τοῦ ἀντιχρίστου ὑπονοήσῃ καὶ καλέσῃ. καὶ
ἐβουλόμην μὲν ἐγὼ σιωπῇ παραδοῦναι τὸ τοιοῦτον, <ἵν' > ἴσως ἐν τοῖς
ἀποστάταις μόνοις ἀναλωθεῖν τὸ κακὸν καὶ μὴ εἰς ἑτέρους τόπους δια-
βᾶν τὸ τοιοῦτον ὑπώσῃ τινῶν ἀκραίων τὰς ἀκοάς. ἐπειδὴ δὲ
5 Εὐσέβιος ὁ νῦν ἐν τῇ Νικομηδείᾳ νομίσας ἐπ' αὐτῷ κεῖσθαι τὰ τῆς ἐκκλη-
σίας, διὰ καταλείψας τὴν Βηρυτὸν καὶ ἐποφθαλμίσας τῇ Νικομηδέᾳ ἐκ-
κλησίᾳ οὐκ ἐκδεδίχηται κατ' αὐτοῦ, καὶ προίσταται τούτων τῶν ἀπο-
στατῶν καὶ γράφειν ἐπεχείρησε πανταχοῦ συνιστῶν αὐτούς, φανεροῦ-
μεν αὐτοὺς καὶ τὰ τούτων · οἱ μὲν οὖν ἀποστάται γενόμενοι εἰσὶν ·
10 Ἄρειος, Ἀχιλλεύς, Ἀειθαλής, Καρπώνης, ἕτερος Ἄρειος καὶ Σαρμάτης ·
Εὐζώιος, Λούκιος, Ἰούλιος, Μηνᾶς, Ἑλλάδιος, Γάιος καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς,
Σεκούνδος καὶ Θεωνᾶς, οἱ ποτὲ λεχθέντες ἐπίσκοποι · ἃ δὲ παρὰ
τὰς θείας γραφὰς ἐφευρόντες λαλοῦσιν, ἐστὶ ταῦτα · Οὐκ αἰεὶ ὁ Θεὸς
πατὴρ ἦν, ἀλλ' ἦν, ὅτε ὁ Θεὸς πατὴρ οὐκ ἦν · οὐκ αἰεὶ ἦν ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος,
15 ἀλλ' ἐξ οὐκ ὄντων γέγονεν · ὁ γὰρ ὢν Θεὸς τὸν μὴ ὄντα ἐκ τοῦ μὴ ὄντος
πεποίηκεν · διὸ καὶ ἦν ποτὲ, ὅτε οὐκ ἦν · κτίσμα γὰρ ἐστὶν καὶ
ποίημα ὁ υἱός · οὔτε δὲ ὁμοῖος ὁ υἱὸς κατ' οὐσίαν τῷ πατρί ἐστιν οὔτε δὲ
ἀληθινὸς καὶ φύσει τοῦ πατρὸς λόγος ἐστίν, οὔτε ἀληθινὴ σοφία αὐτοῦ

25 καθολικῆς <PDA 26 γραφαῖς ταῖς θείαις B 27 ἐκάστον P 28 ἵνα < CB
~ εἴτε χαίρει εἴτε πάσχει B πάσχωμεν B μέλος + ἡ B ἡ] καὶ PΔ,
μὲν καὶ D 29 νῦν < B

ad p. 8

CB PDA = a, VL = b

1 τις + εἰποι B 2 ἵν' Sokr., < ab ἴσως] εἴπως A 4 τοιοῦτο B 5 εὐ-
σέβιος VA ἐν τῇ] τῆς L νικομηδέων b 6 βηρυτῶν V νικομηδαίων B
7 αὐτὸν V τούτων < PL 8 πανταχοῦ < V ἐπεχείρησεν C φανεροῦ-
μεν — τούτων < Bb 10 ἀχιλλᾶς A αειθαλῆς V καρπώνης L, καρπώ-
νησος V 11 οἱ < b αὐτῷ B 12 ἃ δὲ] ποῖα δὲ B 13 λαλοῦσιν] βλασφη-
μοῦσιν P δ < V 14 ὁ + vor πατὴρ¹ b δτε] ὅτι B δ¹ < BV 16
ἐστίν] ἦν B 17 ~ ἐστίν nach ὁμοῖος b δ² < B 18 οὔτε + δὲ L 19 εἰς]
ἐν B γεννητῶν BD, γενητός L δὲ < C

- ἐστίν, ἀλλ' εἰς μὲν τῶν ποιημάτων καὶ γεννητῶν ἐστι, καταχρηστικῶς δὲ
20 λέγεται λόγος καὶ σοφία, γενόμενος καὶ αὐτὸς τῷ ἰδίῳ τοῦ Θεοῦ λόγῳ καὶ
<τῇ> ἐν τῷ Θεῷ σοφίᾳ, ἐν ᾗ καὶ πάντα καὶ αὐτὸν πεποίηκεν ὁ Θεός. διὸ
καὶ τρεπτός ἐστι καὶ ἀλλοιωτός τὴν φύσιν ὡς καὶ πάντα τὰ λογικά. ξένος
τε καὶ ἀλλότριος καὶ ἀπεσχοινισμένος ἐστὶν ὁ λόγος τῆς τοῦ Θεοῦ οὐσίας ·
καὶ ἀόρατός ἐστιν ὁ πατὴρ τῷ υἱῷ. οὔτε γὰρ τελείως ἀκριβῶς γινώσκει
25 ὁ λόγος τὸν πατέρα, οὔτε τελείως ὁρᾷ αὐτὸν δύνатаι. καὶ γὰρ καὶ ἐαν-
τοῦ τὴν οὐσίαν οὐκ οἶδεν ὁ υἱὸς ὡς ἐστίν. δι' ἡμᾶς γὰρ πεποιήται, ἵνα
ἡμᾶς δι' αὐτοῦ ὡς δι' ὄργανον κτίσῃ ὁ Θεός. καὶ οὐκ ἂν ὑπέστη, εἰ μὴ
ἡμᾶς ὁ Θεὸς ἠθέλησε ποιῆσαι. ἠρώτησεν οὖν τις αὐτοῦς, εἰ δύνатаι
ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος τραπῆναι, ὡς ὁ διάβολος ἐτρέπη, καὶ οὐκ ἐφοβήθησαν
30 εἰπεῖν ὅτι ναί, δύνатаι τραπῆναι · τρεπτῆς γὰρ ἐστὶ φύσεως γεννητός καὶ

P. 9

τρεπτός ὑπάρχων.

- Ταῦτα λέγοντας τοὺς περὶ τὸν Ἄρειον καὶ ἐπὶ τούτοις ἀναισχυνοῦντας,
αὐτοὺς τε καὶ τοὺς συνακολουθοῦντας αὐτοῖς, ἡμεῖς μετὰ
τῶν κατ' Αἴγυπτον καὶ τῆς Λιβύης ἐπισκόπων ἐγγὺς ἑκατὸν ὄντων
5 συνελθόντες ἀνεθεματίσαμεν. οἱ δὲ περὶ Εὐσέβιον προσεδέξαντο
σπουδάζοντες ἐγκαταμιῆσαι τὸ ψεῦδος τῇ ἀληθείᾳ καὶ τῇ εὐσεβείᾳ
τὴν ἀσέβειαν. ἀλλ' οὐκ ἰσχύσουσι · νικᾷ γὰρ ἡ ἀλήθεια.
ἐδηλώσαμεν οὖν καὶ τῇ ὑμετέρᾳ θεοσεβείᾳ, ἵνα μήτε τινὰς ἐξ αὐτῶν
προσδέξησθε, μήτε Εὐσεβίῳ μήτε ἐτέρῳ τινὶ γράφοντι περὶ αὐτῶν πεισθῆτε.
10 πρέπει γὰρ ἡμᾶς χριστιανούς ὄντας πάντας τοὺς κατὰ Χριστοῦ λέγοντάς
τε καὶ φρονοῦντας ὡς θεομάχους καὶ φθορέας τῶν ψυχῶν ἀποστρέφεσθαι
καὶ μηδὲ κἂν χαίρειν τοῖς τοιούτοις λέγειν, ἵνα μήποτε καὶ ταῖς ἁμαρτίαις
αὐτῶν κοινωνοὶ γενώμεθα, ὡς παρήγγειλεν ὁ μακάριος Ἰωάννης.

ad p. 9

13 cf. 2. Joh. 10

20 λέγεται + καὶ V 21 τῇ + vor ἐν¹ cj. Scheidweiler καὶ¹ + τὰ L
διὸ] δι' οὗ B 25 καὶ² < CPDA 27 ἐαντοῦ V 29 ~ ἐτρέπη ὁ διάβολος L
30 γεννητός BD, γενητός P

ad p. 9

CB PDA = a, VL = b

1 τρεπτός] κτιστός L ὑπάρχει L 2 τὸν < B 3 ἡμεῖς + μὲν b 4 λι-
βύνης B 5 συνελθόντες + ἅμα b 7 ἰσχύσωσιν B 8 μήτε] μὴ a τινα B
9 εὐσεβείῳ VA 10 ὑμᾶς BL πάντας < PDA 12 μηδὲν L καὶ²
< L 13 παρήγγειλεν + ἡμῖν V Ἰωάννης + ἐν ταῖς καθολικαῖς (+ γραφαῖς L)
γραφῶν (γραφῶν L) ἐπιστολαῖς b

προσείπατε τοὺς παρ' ὑμῖν ἀδελφούς· ὑμᾶς οἱ σὺν ἐμοὶ προσα-
15 γορεύουσιν. »

298^a Ταῦτα πυνθανόμενος ὁ βασιλεὺς καὶ τὴν ψυχὴν ὑπεραλγῆσας συμ-
φορὰν τε οἰκείαν τὸ πρᾶγμα ἡγοούμενος, παραχρῆμα τὸ ἀναφθὲν
κακὸν κατασβέσαι σπουδάζων γράμματα πρὸς Ἀλέξανδρον καὶ Ἀρείων
διαπέμπεται δι' ἀνδρὸς ἀξιοπύστου Ὀσίον τοῦ ἐπισκό-
20 που πόλεως μιᾶς τῶν Σπανίων Κορδούβης, ἐπεὶ αὐτὸν ἡγάπα
καὶ διὰ τιμῆς ἦγεν ὁ βασιλεὺς.

« Νικητὴς Κωνσταντίνος Μέγιστος Σεβαστὸς Ἀλεξάνδρῳ καὶ Ἀρείῳ.
Μαρθάνω ἐκείθεν ὑπῆρχθαι τοῦ παρόντος ζητήματος τὴν
καταβολὴν· ὅτε γὰρ αὐτός, πάτερ Ἀλέξανδρε, παρὰ τῶν πρεσβυ-
25 τέρων ἐξήτεις, τί δήποτε αὐτῶν ἕκαστος φρονεῖ, σὺ τε, ὦ Ἀρείε,
ἔπερ ἢ μήτε τὴν ἀρχὴν ἐνθυμηθῆναι σε ἔδει ἢ ἐνθυμηθέντα
σιωπῇ παραδοῦναι προσῆκον ἦν, ἀπροόπτως ἀντέθηκας. ὅθεν
τῆς ἐν ὑμῖν διχονοίας ἐγερεθείσης ἢ μὲν σύνοδος ἤρχθη, ὁ δὲ ἀγνώ-
τατος λαὸς εἰς ἀμφοτέρωθεν σχισθεὶς ἐκ τῆς τοῦ κοινοῦ σώματος ἀρμονίας
30 ἐχωρίσθη. οὐκοῦν ἐκάτερος ὑμῶν ἐξ ἴσου τὴν γνώμην παρασχών, ὅπερ ἂν

P. 10

298^b ὑμῖν ὁ συνθεράπων ἡμῶν δικαίως παραινεῖ, δέξασθε. τί δὲ τοῦτό ἐστιν;
οὔτε ἐρωτᾶν ὑπὲρ τῶν τοιούτων ἐξ ἀρχῆς προσῆκον ἦν οὔτε ἐπερωτώμε-
νον ἀποκρίνασθαι. τὰς γὰρ τοιαύτας ζητήσεις, ὅποτε μὴ νόμον τινὸς
[ἀνάγκη
προστίττει, ἀλλὰ ἀνωφελοῦς ἀργίας ἢ ἐρεσχελίας προστίθῃσιν, εἰ καὶ φρσι-
5 κῆς τινος γυμνασίας ἐνεκα γένοιτο, ὅμως ὀφείλομεν εἶσω τῆς διανοίας
ἐγκλείειν καὶ μὴ προχείρως εἰς δημοσίας συνόδους ἐκφέρειν μηδὲ ταῖς

16 sq. cf. Euseb VC II 63 16 - 21 = Syntagma p. 40, 20 - 41, 2; =
Sokr. I 6, 31; 7, 1 22 - S. 11, 17 = Euseb VC II 69-72; = Syntagma
p. 41, 3 - 43, 24; = Sokr. I 7, 3-20; = OPITZ III 1, 33-35 (Urkunde 17)

14 ὑμῖν] ἡμῖν C καὶ + vor ὑμᾶς b 18 καὶ Ἀρείων < C 19 ἀξιοπύστου +
τοῦνομα b τοῦ < b 20 κορδοῦβης LA 23 ὑπῆρχθαι A 24 πατὴρ ἀλέ-
ξανδρος B 25 ~ ἕκαστος αὐτῶν B 27 ἂ + vor ἀπροόπτως B 28 ἡμῶν A
30 ἐκατέρους L
ad p. 10

C (ad l. 15) B (p. 10, 2-11, 5 om.) PDA = a, VL = b

1 ὑμῶν DAV, < P δικαίως < A παραινῇ A δέξασθε < C 2 ἔπερ.
p. 11, 5 ἐμὲ] ἐτέρα B οὔτε²] οὐδὲ L 4 ἦ < b 5 γίγνοιτο L 6 μηδὲ]
μήτε b

πάντων ἀκοαῖς ἀπροόπτως πιστεύειν. πόσος γάρ ἐστιν ἕκαστος, ὃς πραγ-
μάτων οὕτω μεγάλων καὶ λίαν δυσχερῶν δύναμιν ἢ πρὸς τὸ ἀκριβὲς
συνιδεῖν ἢ κατ' ἀξίαν ἐρμηνεύσαι δύναται; οὐκοῦν ἐφεκτέον ἐν τοῖς
10 τοιούτοις τὴν πολυλογίαν, ἵνα μὴ πως ἢ ἡμῶν ἀσθενείᾳ τῆς φύσεως
τὸ προτεθὲν ἐρμηνεύσαι μὴ δυναθέντων ἢ τῆς διδασκομένων ἀκροατῶν
βραδυτέρας συνέσεως πρὸς ἀκριβῆ τοῦ ζηθέντος κατάληψιν
ἔλθεῖν μὴ χωρησάσης αἰθῆς ἐξ ἐκατέρου τούτων ἢ βλασφημίας ἢ σχι-
σματος εἰς ἀνάγκην ὁ δῆμος περισταίῃ. τὸ γὰρ διχονοεῖν οὔτε πρόπον
15 οὔτε ὅλως θεμιτὸν εἶναι πιστεύεται. ἐπισκεψώμεθα οὖν λογισμῷ με-
ζονι καὶ πλείονι συνέσει τὸ ζηθὲν ἐνθυμηθῶμεν, εἴπερ ὀρθῶς ἔχει
δι' ὀλίγας καὶ ματαίας ῥημάτων ἐν ὑμῖν φιλονεικίας ἀδελφούς ἀδελ-
φοῖς ἀντικεῖσθαι καὶ τὸ τῆς συνόδου τίμιον ἀσεβεῖ διχονοία χωρίζε-
σθαι δι' ὑμῶν. ἀποστῶμεν ἐκόντες τῶν διαβολικῶν πειρασμῶν. ὁ
20 μέγας ἡμῶν Θεός, ὁ σωτὴρ πάντων, κοινὸν πᾶσι τὸ φῶς ἐξέτεινεν· οὐ
τῇ προνοίᾳ ταύτῃ ἐμοὶ τῷ θεραπευτῇ τοῦ κρείττονος τὴν σπουδὴν
εἰς τέλος ἐνεργεῖν συγχωρήσατε, ὅπως ὑμᾶς τοὺς ἐκείνου δήμευς ἐν
προσφωνήσει καὶ ὑπηρεσίᾳ καὶ νοθεσίᾳ ἐνστάσει πρὸς τὴν τῆς συνό-
δου ἀγίαν κοινωνίαν ἐπαναγάγοιμι. περὶ μὲν οὖν τῆς θείας προνοίας
25 μία τις ἐν ὑμῖν ἔστω πίστις καὶ μία σύνεσις, μία συνθήκη τοῦ κρείττο-
νος. ἐπανέλθετε δὴ πρὸς τὴν ἀλλήλων φιλίαν τε καὶ χάριν. ἀπόδοτε
τῷ σύμπαντι λαῷ τὰς οἰκειάς περιπλοκάς, ὑμεῖς τε αὐτοὶ καθάπερ
τὰς ἐαυτῶν ψυχὰς ἐκκαθάραντες αἰθῆς ἀλλήλους ἀπολάβετε. ἡδίων
γὰρ πολλὰς φιλίας μετὰ τὴν τῆς ἔχθρας ὑπόθεσιν αἰθῆς εἰς καταλλα-
30 γὴν ἔλθοῦσα. ἀπόδοτε οὖν μοι γαληνοὺς μὲν ἡμέρας, νύκτας δὲ ἀμερίμ-

P. 11

νοὺς, ἵνα καὶ μοί τις ἡδονὴ καθαροῦ φωτός καὶ βίου λοιπὸν ἦσιν·
χὸς εὐφροσύνη σφῆξται. εἰ δὲ μή, στένειν ἀνάγκη καὶ δακρύοις διό-
λου συνέχεσθαι καὶ μηδὲ τὸν τοῦ ζῆν αἰῶνα πρῶως ὑφίστασθαι. τῶν
γὰρ τοι τοῦ Θεοῦ λαῶν, τῶν συνθεραπόντων λέγω τῶν ἐμῶν, οὕτως

7 δς] ὡς b 8 τὸ < PDA 9 δύναται] ὅλως L 10 ἢ < CPDAL
ἡμῶν + τῇ PDA ἡμῶν < L 11 τῆς < CPDA 12 βραδυτέρας συνέσεις CPDA 13 χωρήσασα CPDA 14 τὸν δῆμον
περιστήση PDA 16 ἐνθυμηθῶμεν εἴπερ A 17 ἐν ὑμῖν < PDA 20 ὑμῶν A
ἅπασι b 22 ἡμᾶς V 24 ἐπανάγοιμι DAV οὖν] γὰρ PDA, < L
27 ~ σύμπαντι τῷ L 29 καταλλαγὰς L 30 ἔλθοῦσα] ἔρχεται b
ad p. 11
C (a l. 30) B (a l. 5) PDA = a, VL = b
1 τις < L 3 τὸν... λαὸν b

5 ἀδίκῳ καὶ βλαβερῷ πρὸς ἀλλήλους φιλονεικία κεχωρισμένων, ἐμὲ
 πῶς ἐγχωρεῖ τῷ λογισμῷ συνεστάναι λοιπόν; ἵνα δὲ τῆς ἐπὶ τούτῳ
 λύπης τὴν ὑπερβολὴν αἰσθησθε, ἀκούσατε. πρῶν ἐπιστὰς τῇ Νι-
 κομηδέων πόλει παραχρῆμα εἰς τὴν ἐφ' ἡμῶν ἡπειρόμην τῇ γνώμῃ.
 σπεύδοντι δέ μοι πρὸς ὑμᾶς ἤδη καὶ τῷ πλείονι μέρει σὺν ὑμῖν
 10 ὄντι ἢ τοῦδε τοῦ πράγματος ἀγγελία πρὸς τὸ ἔμπαλιν τὸν λογι-
 σμὸν ἀνεχαίτισεν, ἵνα μὴ τοῖς ὀφθαλμοῖς ὁρᾶν ἀναγκασθῇ, ἀ
 μήτε ταῖς ἀκοαῖς προσέσθαι δυνατόν ἡγοῦμην. ἀνοίξατε δὴ μοι
 λοιπόν ἐν τῇ καθ' ὑμᾶς ὁμοιοῖα τῆς ἐφ' ἡμῶν τὴν ὁδόν, ἣν ταῖς πρὸς
 ἀλλήλους φιλονεικίαις ἀπεκλείσατε, καὶ συγχωρήσατε θάπτον
 15 ὑμᾶς τε ὁμοῦ καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας δῆμους ἐπιθεῖν χαίροντας, καὶ
 τὴν ὑπὲρ τῆς κοινῆς ἀπάντων ὁμοιοῖας τε καὶ ἐλευθερίας ὀφειλομένην
 χάριν ἐπ' εὐφρήμοις λόγοις συνθήμασιν ὁμολογήσαι τῷ κρείττονι.»

Τοιαῦτα μὲν θαυμαστά καὶ σοφίας μεστὰ παρῆναι ἢ τοῦ βασι-
 λέως ἐπιστολή· τὸ δὲ κακὸν ἐπικρατέστερον ἦν καὶ τῆς τοῦ βα-
 20 σιλεῶς σπουδῆς καὶ τῆς ἀξιοπιστίας τοῦ διακονησαμένου τοῖς
 γράμμασιν.

Ὅρῶν τοίνυν ὁ βασιλεὺς ταραττομένην τὴν ἐκκλησίαν, σύνοδον οἰκου-
 μενικὴν συνεκρότει, τοὺς πανταχόθεν ἐπισκόπους διὰ γραμμάτων εἰς
 Νίκαιαν τῆς Βιθυνίας κατατῆσαι παρακαλῶν· παρῆσαν τε ἐκ πολλῶν
 25 ἐπαρχιῶν καὶ πόλεων οἱ ἐπίσκοποι· οἷς δὴ πάλιν ὁ βασιλεὺς ἐφ' ἐκά-
 στης ἡμέρας τὰ σιτηρέσια δασιλῶς χορηγεῖσθαι προσέταττεν.

Ἐπιτελέσας δὲ ὁ βασιλεὺς ἐπινίκιον κατὰ Λικινίου ἐορτήν, ἀπῆει καὶ
 αὐτὸς εἰς τὴν Νίκαιαν. τῇ δὲ ἐξῆς πάντες ἅμα οἱ ἐπίσκοποι εἰς ἓνα
 τόπον συνήρχοντο, παρῆναι δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς μετ' αὐτούς, καὶ ἐπεὶ παρῆλ-
 30 θεν, εἰς μέσον ἔστη καὶ οὐ πρότερον καθέζεσθαι ἤρεϊτο, πρὶν ἂν οἱ

ad p. 11

18-25 = Syntagma p. 43, 25 - 44, 8; = Sokr. I 8, 1 25 sq. = Syntagma
 p. 45, 16 sq. 27 - S. 12, 2 = Syntagma p. 45, 20 - 46, 1; = Sokr. I 8,
 12.17 30 cf. Euseb VC III 10, 5

6 ~ λοιπόν nach ἐγχωρεῖ b	7 αἰσθεῖσθε L	νικομηδαίων B	8 εἰς < V
9 δὲ] δὴ PDA	τῷ < PDA	πλείω V	12 προθέσθαι
PDA ~ μοι λοιπόν δὴ PDA	14 ἀλλήλοις B	15 ὁμοῦ] αὐτοῦς L	
16 ~ τε nach κοινῆς PDA	17 ἐπ' ὑπὲρ V, ὑπ' PDA	18 συνθέμασιν BPDA	
24 βιθυνίας L	ἀπαντῆσαι b	25 οἱ < Bb	27 τοῦ λικινίου L
28 πάν- τες < BPDA	ἅμα < L	29 αὐτῶν b	

P. 12

ἐπίσκοποι ἐπινεύσειαν· τοσαύτη τις εὐλάβεια καὶ αἰδῶς τῶν ἀνδρῶν
 τὸν βασιλέα κατεῖχεν.

Τὴν μέντοι Ἀρείου δόξαν συνεκρότουν Εὐσέβιος ὁ Νικομηδεύς, Θεό-
 γνιος Νικαίας, Μάρις Χαλκηδόνος· τούτοις δὲ γενναίως ἀντιγωνίζετο
 5 ὁ ἐν ἀγίοις πατὴρ ἡμῶν Ἀλέξανδρος, τηνικαῦτα πρωτοπρεσβύτερος
 ὢν καὶ εἰς τόπον τοῦ μακαρίου Μητροφάνους ἐλθὼν ἐν Νικαίᾳ, αὐτοῦ
 διὰ γῆρας καὶ νόσον μὴ δυνηθέντος ἀπαντῆσαι. τούτοις δὲ γενναίως
 ἀντιγωνίζετο καὶ Ἀθανάσιος ὁ διάκονος τῆς Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίας.
 διὸ καὶ φθόνος ὥπλισατο κατ' αὐτῶν, ὥς ὕστερον λέξομεν. καλοῦσι τὸν
 10 Ἀρείον εἰς τὴν σύνοδον ἐπιτρέποντες αὐτῷ συστήναι τοῖς οἰκείοις
 δόγμασιν.

Ἀλλὰ τὸ κατὰ τὴν σύνοδον γεγονὸς θαυμαστὸν οὐκ ἄξιον σιωπῇ παρα-
 πέμψασθαι. πρὸς γὰρ τὸ παράδοξον τοῦ βασιλικοῦ διατάγματος καὶ φιλό-
 σοφοι ἐν τῇ συνόδῳ παρῆσαν λίαν διαλεκτικῆς ἐμπειροτάτοι ἐν οἷς
 15 ἦν εἰς παρὰ πάντας θαυμάζομενος καὶ πάμπολλα τοῖς ἐπισκό-
 ποις ὑπὲρ Ἀρείου διαπληκτιζόμενος, ὥστε γενέσθαι ἐκ τῆς συμβο-
 λῆς μεγάλην ἀκρόασιν πλήθους ἐπισυνθέντος· οὔτε γὰρ οἱοί τε
 ἦσαν οἱ ἐπίσκοποι τὸν φιλόσοφον τέως περιτρέφαι διαλεγόμενον,
 20 ὅτι πᾶσι τοῖς ἐπαγομένοις ῥᾶστα προσεφέρετο, ἐπιλύων τὰ κινού-
 μενα καὶ δίκην ἐγγέλλους, ἐν οἷς ἐδόκει συνέχεσθαι, διολισθαίνων
 τῶν ἐπικρατεστέως αὐτῷ προτιθεμένων νοημάτων. ἀλλ' ἵνα δεῖ-
 ξῃ ὁ Θεός, ὅτι οὐκ ἐν λόγῳ ἡ βασιλεία, ἀλλ' ἐν δυνάμει συνίσταται,
 ἐκ τῶν προλεχθέντων ὁμολογητῶν ἀνῆρ τις ἀπλούστατος τὴν φύσιν καὶ μη-

ad p. 12

3 - 13 Gel. Fragm. 11; = Syntagma p. 54, 17-27; = Sokr. I 8, 31; = Georg.
 Mon. p. 504, 19-21; 505, 17 sq. 12 sq. = Rufinus X 2 12 - S. 13, 28
 Gel. Fragm. 13; = BHG 1647 (p. 29, 4 - 32, 2); = Syntagma p. 61, 14 - 64,
 8; = Georg. Mon. p. 505, 18 - 507, 15; cf. Rufinus X 3 (p. 961, 28 - 963, 9)
 22 cf. 1. Kor. 4, 20

ad p. 12

CB PDA = a, VL = b

3 εὐσέβιος V	νηκομηδεύς P, νικομηδείας A	4 χαλκηδόνος A	5 πρεσβύ- τερος BL
7 ~ νόσον καὶ γῆρας b	τούτοις δὲ] ἐτι τούτοις b	γενναίως < PDA	
~ ἀντηγων. γενναίως V	12 τὴν < A	~ θαυμαστὸν γεγονὸς B	
14 λίαν < B	15 εἰς < b	θαυμαζ. + τίς ἐξ αὐτῶν b	17 ἐπιθέντος C, ἐπισυν- χέντος B
οἶόν L	18 περιτρ.] περιγρᾶναι L	19 ὅτι + τε B, + ἐπὶ V	
ἐπαρ.] ἐπακουόμενοι CPDA	20 ~ καὶ vor ἐν CB	23 τῇ φύσει CPDA	

δὲν ἕτερον εἰδὼς ἢ Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον, ἐν
 25 τοῖς λοιποῖς ἀκροαταῖς συνῆν τοῖς ἐπισκόποις. δς ἐνιδὼν τὸν φιλόσοφον
 ἐπικερτομοῦντα τοῖς ἡμετέροις καὶ τῇ μοχθηρᾷ συζητήσει καταλαζονε-
 μένον, αἰτεῖ χώραν αὐτῷ συνομιλίας ἐπιδοθῆναι πρὸς αὐτόν. τότε οἱ
 καθ' ἡμᾶς συνειδότες τοῦ ἀνδρὸς τὴν ἀπλότητα καὶ τὸ ἀπειρον
 εἶναι γραμμάτων ἐννοοῦντες, ἐπειθον μὴ εἰς μέσον ἐλθεῖν, μὴ ποτε παρὰ
 30 τοῖς μοχθηροῖς γέλως γένηται. ὁ δὲ μὴ ἀνασχόμενος πρόσεισι τῷ ἀνδρὶ

P. 13

καὶ φησὶν· «ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὦ φιλόσοφε, ἀκουσον
 τὰ τῆς ἀλη-
 θείας δόγματα». ὁ δὲ πρὸς αὐτόν· «ἐὰν εἴποις, ἀκούω». κάκεινος· «εἰς
 [ἐστὶν
 ὁ Θεός», φησὶν, «ὁ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν δημιουργήσας, ὁ καὶ τὸν ἄν-
 θρωπον ποιήσας ἐκ γῆς ὑπεστήσατο ὁμοῦ τοῖς ὄρατοῖς καὶ τὰ ἀόρατα
 5 τῷ λόγῳ αὐτοῦ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι. τοῦτον τὸν λόγον ἡμεῖς
 οὐδὲν Θεοῦ εἰδότες προσκυνοῦμεν, πιστεύοντες διὰ τὴν ἡμε-
 τέραν ἀπολύτρωσιν ἐκ παρθένου ναὸν αὐτὸν λαμβάνειν ἔμφυχον καὶ
 τίκτεσθαι καὶ διὰ σταυροῦ καὶ θανάτου αὐτὸν ἡμᾶς ἡλευ-
 θερωκέσθαι ἀπὸ τῆς αἰωνίου κατακρίσεως, διὰ τε τῆς ἀναστάσεως
 10 αὐτοῦ ζωὴν ἡμῖν αἰδιον περιποιεῖσθαι· ὃν καὶ ἐλπίζομεν αὐθις
 ἐλθόντα ἔσεσθαι κριτὴν πάντων, ὃν διεπραξάμεθα. πιστεύεις τούτοις,
 ὦ φιλόσοφε;» ὁ δὲ ὡς ἂν τις μηδεπώποτε λόγων πείραν
 ἔχων εἰς ἀντίθεσιν ἀπηρώθη καὶ ὡς κωφὸς ἐσιώπησεν, ἐν
 μόνον πρὸς αὐτὸν εἰπὼν ὅτι «κάμοι ταῦτα οὕτως ἔχειν δοκεῖ,
 15 μηδὲν δὲ ἕτερον εἶναι ἢ πάντα καθὼς προεῖρηκας». ὁ δὲ γέρων
 πρὸς αὐτὸν ἔφη· «εἰ ταῦτα οὕτως ἔχει πιστεύεις, ὦ φιλόσοφε, ἀνα-
 στάς ἀκολουθεῖ μοι καὶ ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν σπουδάσωμεν, ἐν ᾗ λήψῃ

24 cf. 1. Kor. 2, 2.

24 ἢ] εἰ μὴ PDA δς + vor ἐν L 25 λοιποῖς] πολλοῖς B 26 συζήτει B
 27 ἦται b 28 ἀπειρον + αὐτόν b
 ad p. 13
 CB PDA = a, VL = b
 1 τῷ < Bb 2 ἀκούω < Bb κάκεινω L κάκεινος + λέγει b 3 δημι-
 ουργήσας] ποιήσας B δ²] δς CPDA 4 ποιήσας ἐκ γῆς] ἐκ γῆς πλάσας B γῆς
 + αὐτός b ~ καὶ vor τοῖς BPDA καὶ < L 6 ἡμετέραν < B 7 ναὸν
 - καὶ < Bb 8 καὶ² + διὰ CDA αὐτόν < B 9 τε] δὲ b 11 τοῦτο PD,
 τούτω A 13 κωφὸς + ὢν b ἀπεσιώπησεν b 15 δὲ¹ < CL προεῖπας a

τὸ σημεῖον ταύτης τῆς πίστεως». ὁ δὲ φιλόσοφος μεταβαλὼν πρὸς
 εὐσέβειαν, ἐπιστραφεὶς λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ καὶ πᾶσι τοῖς
 20 συνελθοῦσιν εἰς τὴν ἀκρόασιν· «ἀκούσατε», φησὶν, «ὦ ἄνδρες· ἕως ὅτε
 λόγων ἐποιοῦμένη σπουδὴν, λόγους λόγοις ἀντιτίθουν καὶ τὰ προσφε-
 ρόμενα τέχνη τοῦ λέγειν ἀνέτρεπον· ὅτε δὲ ἀντὶ λόγων δυναμὶς τις
 προελήλυθεν ἀπὸ στόματος τοῦ συζητοῦντος, οὐκ ἴσχυσαν οἱ λόγοι
 τῇ δυνάμει ἀντιτάξασθαι· οὔτε γὰρ ἄνθρωπος θεῷ οἶός τέ ἐστιν ἀντι-
 25 στήναι· διὰ τοι τοῦτο εἴτις ὑμῶν δύναται συνιέναι, ὡς καὶ ἐγὼ νενόηκα,
 πιστεύσει εἰς Χριστὸν καὶ ἀκολουθεῖτω τούτῳ τῷ γέροντι, ἐν ᾧ ἐλάλη-
 σεν ὁ Θεός». τοῦτον τὸν τρόπον ὁ φιλόσοφος γενόμενος χριστιανὸς ἔχαι-
 ρεν ἡττηθείς ὑπὸ τοῦ γέροντος.

Ἐγένετο δὲ κατὰ τὴν σύνοδον καὶ ἄλλος τις ἐκ τοῦ χοροῦ τῶν ὁμολογη-
 30 τῶν, τοῦνομα Παφνούτιος, ἀνὴρ Αἰγύπτιος, Θεοῦ ἄνθρωπος, ἐκ τῆς δημη-
 [γύρεως

P. 14

ἐκείνων, ὃν Μαξιμιανὸς ὁ βασιλεὺς τοὺς δεξιὸς ὠρυξεν ὀφθαλμοὺς καὶ τὰς
 λαιὰς ἐνευροκόπησεν ἀγκύλας παραδόντας τοῖς μετάλλοις συνέχεσθαι, ἐν ᾧ
 τοσαύτη ἦν χάρις Θεοῦ, ὥστε σημεῖα ποιεῖν μηδὲν ἔλαττον τῶν πάλαι
 τοῖς ἀποστόλοις γεγενημένων. λόγῳ γὰρ τοὺς δαίμονας ἐφνγάδενε καὶ
 5 εὐχῇ διαφόρους ἀσθενοῦντας ἐθεράπευε, τυφλοῖς τε τὸ βλέπειν Θεὸν
 ἐξαιτούμενος παρείχε καὶ παρεθέντας πρὸς τὴν κατὰ φύσιν ἦγεν ἀκμήν,
 τὰ μέλη ποιῶν ἐνεργεῖν ὑγιῶς. ὃν ὁ βασιλεὺς σφόδρα διὰ τιμῆς ἤγε
 συνεχῶς τε ἐπὶ τὰ βασίλεια μετεπέμπετο καὶ τὸν ἐξωργισμένον ὀφθαλμὸν
 κατεφίλει. τοσαύτη προσῆν τῷ βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ εὐλάβεια.
 10 Καὶ δὴ καὶ Σπυρίδων Κόπριος τις ἀνὴρ ἐν κυρίῳ ἐπίσημος καὶ τὴν
 ἐκ παιδὸς ποιμενικὴν πείραν τῇ τοῦ Χριστοῦ ποίμνῃ καταστάς προ-

ad p. 13

29 - S. 15, 18 Gel. Fragm. 12; = Syntagma p. 56, 9 - 59, 3; cf. Sokr. I
 11; cf. Rufinus X 2. 4f.; im Anfang = Georg. Mon. p. 507, 15-17.

18 μεταβαλὼν + ἑαυτὸν καὶ PDA 19 μεταστραφεὶς PDA 20 ὦ < PL
 21 προσφερόμενα L 22 ὅτ' ἂν L 24 ~ ἀντιτ. τῇ δυνάμει b 25 τοι < b
 συνῆναι L ἐγὼ] λόγῳ B 27 τούτῳ τῷ γέροντι Pb
 ad p. 14
 CB PD (p. 14, 14-15, 9 om.) A = a, VL = b
 1 τὸν δεξιὸν... ὀφθαλμὸν CBL 3 τοῦ + vor Θεοῦ b 5 ἐθεράπευσεν CB
 7 σφόδρα < b 8 αὐτοῦ + vor ὀφθαλμὸν b 10 ἐπίσημος] ἐπίσκοπος P
 11 ποιμαντικὴν P πείραν + ἔχων CPDA τῆς... ποίμνης CPDA καταστάς
 + ποίμνην CPDA

φητικῶ βίῳ διαγινόμενος ἐγνωρίζετο · ὃς καὶ γε διέπων τὴν ἐκκλη-
σίαν τοῦ ποιμαίνειν τὰ ἴδια πρόβατα οὐκ ἐπαύσατο. οὕτω δὲ ἦν χρη-
στός καὶ ἀνεξίκακος ὅτι ληστῶν ἐφ' ὁδοῦ δόλω προσβαλόντων τῇ
15 ποίμνῃ ἀοράτοις δεσμοῖς κρατουμένων κινήθηναί τε μὴ δυναμένων
ἕως προῶ, ἐπιστάς δι' ἐδῆς ἀνεθῆναι μὲν τῆς συνοχῆς ποιεῖ, οὐ μὴν
ἀλλὰ καὶ κριὸν τὸν κράτιστον ἀποικομένους δίδωσιν εἰπὼν · « λάβετε,
ὦ νεανίσκοι, πρὸς ἀπόχρησιν, μὴ ἄπρακτοι ὄντες τῇ νυκτὶ ταύτῃ δι'
ἐμὲ τὴν αἰτίαν τῆς ἀπορίας καταμέμνησθε. » πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἄλλα
20 θαυμάσια αὐτοῦ ἀκηκόαμεν, ἐν δὲ ἐκ πολλῶν παραθήσομεν.

Λόγος ὅτι θυγατέρα ἔσχεν, Εἰρήνην τοῦνομα, ἣ τῷ γέροντι προσφό-
ρως διακονήσασα ἐν παρθενείᾳ τὸν βίον ὑπεξέρχεται. ταύτης μετὰ
θάνατον ἐξ ἀποδημίας τις ἐπιστάς παραθήκην ἀπῆγει τὸν γέροντα, ἦν
πρόσθεν αὐτῇ ἦν παραθέμενος, ἦν δὲ μακάριος Σπυρίδων ἡγήνησεν.
25 ὥς δὲ πολὺς ἦν ἐπικείμενος αὐτῷ ὁ ἄνθρωπος, πολλὰ ἄνω καὶ κάτω
τὸν οἶκον διερευνήσας ὁ γέρον καὶ μὴ εὐρὼν ἦν ἰα σφόδρα τὸν ἄνδρα
λέγων μὴ εἰδέναι. ὁ δὲ παραθέμενος ἐκβοῶν ἔτι, δάκρυσι τε συνεχόμε-
νος ἔλεγεν ἑαυτὸν διαχειρίζεσθαι τῆς ἀπωλείας φάσκων ἕνεκα γήρους
αὐτῷ ταύτην τὴν παραμυθίαν πεποιῆσθαι παρ' αὐτῇ παραθέμε-
30 νον. παρασκευάζει οὖν τὸν γέροντα ἐπὶ τὸ μνημα ὁρμῆσαι τῆς θυγα-

P. 15

τρός πρὸς πεῦσιν τοῦ πράγματος. ὁ δὲ ἐλθὼν καλεῖ τὴν θυγατέρα
ἐξ ὀνόματος καὶ φησι · « τέκνον Εἰρήνη. » ἣ δὲ ἀποκριθεῖσα ἀπὸ
τοῦ τάφου λέγει · « τί θέλεις, ὦ πάτερ; » ὁ δὲ πρὸς αὐτήν · « ποῦ ἀπέθου

[τὴν

τοῦδε τοῦ ἀνθρώπου παρακαταθήκην, ὦ θύγατερ; » κακείνῃ πρὸς αὐτὸν

[ἔφη · « ἐν

5 τῷδε κεῖται τῷ τόπῳ, σαφῶς τὸν τόπον ἐπισημάνασα τῷ πατρὶ. ὁ οὖν γε-

14 ὅτι - p. 15, 9 λυσίτελ.] ὥς καὶ αὐτοῦ ἱστορίαι δηλοῦσι τὰ τούτου θαυμαστά καὶ ἐξαισία
θαύματα D ἐφ' ὁδοῦ] ἐφόδους L 18 ἀπόχρησιν] ἀποτροφὴν C 19 καταμέμ-
νησθαι C 21 λόγος ὅτι] ὁ δὲ τῆς ἱστορίας λόγος ἐστὶν θυγατέρα P 22 παρθε-
νία C 23 ἀπαυτεῖ A 26 ἡνῖατο σφόδρα C τὸν ἄνδρα < C 27 ἔτι ab,
ἐνέστη ej. Scheidweiler 28 διαχειρίζεσθαι V ~ ἕνεκα φάσκων b γήρους L
29 πεποιῆσθαι CBb ἐαυτῇ L
ad p. 15

CB PD (a l. 9) A = a, VL = b

1 πράγμ.] γράμματος L 3 ὦ < V αὐτήν + εἶπεν L 4 παραθήκην Bb
θυγάτηρ B 5 ἐπισημάνασα A

ρων ἐπιστρέψας ἐν τῷ οἴκῳ καὶ εὐρὼν ὅπου περ εἶπε κεῖσθαι ἢ παρθένος
τὴν παραθήκην ἀπέδωκε τῷ ἀνδρὶ. πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα τοῦ ἀνδρὸς ἄδον-
ται θαυμαστά, ἀ καὶ μέχρι δεῦρο πρὸς τῶν ἐγγχωρίων δεικνύται τοῖς
ἐπισταμένοις πρὸς λυσίτελειαν. τοιοῦτοις τοιγαροῦν ἐν ἐκείνοις ἔτι τοῖς
10 καιροῖς ἀγίοις ἀνδράσιν ἡ ἐκκλησία ἐσεμνύνετο, ἐξ ὧν πολλοὶ παρήσαν
κατὰ τὴν ἐν Νικαίᾳ σύνοδον.

Ἀνεκίνουν γοῦν ὁσμημέραι περὶ τῆς πίστεως πολλὰ συνεξετάζοντες,
οἰόμενοι δεῖν μηδὲν εὐχερὲς ἢ τολμηρὸν περὶ τηλικαύτης ζητήσεως δια-
πράττεσθαι, συχνῶς τε τὸν Ἀρειὸν μετεπέμποντο καὶ πυκνῇ ἀνακρίσει τὰς
15 προτάσεις αὐτῷ ἀνέπτυσσον, πῶς τε δεῖ πρὸς τὴν ἀνατροπὴν τῶν ἀθέ-
σμων αὐτοῦ δογμάτων ψηφίσασθαι καὶ ἀνθορίσασθαι, μετὰ πολλῆς
σκέψεως ἐλογίζοντο. μετὰ οὖν πολλὴν τὴν τῆς σκέψεως
κατάστασιν ἔδοξε πᾶσιν ὁμοῦ τὸ ὁμοούσιον δεῖν ὁρίσασθαι
ἐπὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς πίστεως, τουτέστι τῆς αὐτῆς τῷ πατρὶ οὐ-
20 σίας καὶ τὸν υἱὸν ὁμολογεῖν · ἦν καὶ κατὰ κράτος πάντες ἐβεβαίω-
σαν παρεκτός τινων ἐπτακαίδεκα τὸν ἀριθμόν, οἱ συναπέστησαν Ἀρειῷ,
ἅτε δὴ τὸν υἱὸν ἔξωθεν λέγοντες δεδημιουργεῖσθαι τῷ Θεῷ ἐκ μὴ ὄν-
των τινῶν ὑποστάσεων καὶ οὐκ ἀπ' αὐτῆς τῆς θεότητος γεννηθέντα. ἀνα-
φέρεται δὲ ἐπὶ τὸν εὐσεβῆ Κωνσταντῖνον ἢ τῆς συνόδου ἀπόφασις, ἦν
25 ὥς θεόθεν προσενεχθεῖσαν σέβει καὶ παραδέχεται, καὶ τοὺς ἀντιλέγον-
τας ἅτε τῷ Θεῷ ἐναντιουμένους ἐξορίαν ὑποστῆναι ψηφίζεται. ἐξ τούτων
μετὰ Ἀρείου ἔμειναν συναπωσθῆναι · οἱ γὰρ ἑνδεκα παλινωδίαν ποιη-
σάμενοι ὑπογράφουσιν εἰς τὸ ὁμοούσιον χεῖρι, οὐ προαιρέσει. ταύτης τῆς
ὕπουλίας ἑξαρχος ἦν Εὐσέβιος ὁ Νικομηδείας ἐπίσκοπος, ὃς
30 καὶ μέχρι τέλους δεικνύται τῇ ἐφ' ἐκάτερα γνώμῃ κεχρημένος,

ad p. 15

18 - S. 16, 2 Gel. Fragm. 14 18 - 23 = Syntagma p. 102, 3-17; = Rufi-
nus X 5; = Georg. Mon. p. 507, 21 - 508, 1 26 - S. 16, 2 = Syntagma
p. 104, 4-19; = Rufinus X 5

6 εἶπεν C 7 παρακαταθήκην P ~ τοῦ ἀνδρὸς nach θαυμαστά B 8 ~ μέ-
χρι καὶ L δεῦρο] τοῦ νῦν b 9 τοιγαροῦν a, τοῖς L ἐν < A ἔτι + ἐν
V ἔτι < PDA 12 ἐπεξετάζοντες CBP 13 διαπλάττεσθαι PDA 14 μετ-
επέμπετο L 15 αὐτοῦ L, < V ἀνέπτυσσον C, ἀνεπτύσσοντο V δεῖ] δὴ
CBL τὴν] τί, νέμειν B 17 γοῦν b ~ τὴν πολλὴν V 18 ὁμοῦ τὸ <
V δεῖν ὁρίσ.] διορίσασθαι a 19 ~ τῷ πατρὶ τῆς αὐτῆς a 22 δεδημιουργη-
σθαι CDA 24 εὐσεβῆ + βασιλέα L 26 τῷ < a 29 εὐσέβειος V
νικομηδείας L 30 τῆς L

P. 16

φημι τῇ τε πρὸς ἡμᾶς δι' ὑποκρίσεως καὶ τῇ τῶν ἐναντίων δι' ἐκ-
θέσμων ἐνστάσεων. ταῦτα τὰ συνοδικὰ γράμματα καὶ τὴν τοῦ βασιλέως
διάταξιν τὴν κατὰ Ἀρείου, ἔτι τε καὶ τὴν ἐπιστολὴν αὐτοῦ τὴν πρὸς
Ἀλεξανδρεῖς γραφεῖσαν κοινῇ ψήφῳ οἱ ἅγιοι πατέρες καὶ αὐτὸς ὁ
5 εὐσεβέστατος ἡμῶν βασιλεὺς κελεύουσι διαπεμφθῆναι κατὰ πάσης
τῆς οἰκουμένης μετὰ τῆς ἐκτεθείσης ἁγίας ὀρθοδόξου πίστεως παρὰ τῶν
ἁγίων πατέρων πρὸς ἀκριβῆ γνῶσιν πάντων τῶν λαῶν καὶ κλήρων.

Τὰ οὖν ἐσπέρια μέρη ὁ μακάριος {καὶ} Ὁσῖος ἐπίσκοπος Σπα-
νίας ἐνεχειρίσθη διακονίᾳ, μεθ' ὧν αὐτὸς ἐπελέξατο ἐπισκόπων
10 ἡγουν πρεσβυτέρων. τοῖς δὲ κατὰ τὴν Αἰγυπτιακὴν διοίκησιν,
Λιβύην τε καὶ Πεντάπολιν ὁ μακάριος Ἀθανάσιος, ὁ τὸ τηρικαῦτα,
ὡς ἔφαμεν, ἀρχιδιάκονος ὢν, ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἐν ἁγίοις
πατὴρ ἡμῶν Ἀλέξανδρος, ὁ γενόμενος ἐπίσκοπος τῆσδε τῆς πόλεως,
τὸ τηρικαῦτα πρωτοπρεσβύτερος ὢν, ὡς ἦδη ἔφαμεν, τῶν ἄλλων ἦδη εἰς
15 πάσας τὰς ἐπαρχίας τυπουμένων τὰ συνοδικὰ διακομίζειν, αὐτὸς,
οἷα τις γενναῖος ἀθλητῆς, λήθην ποιησάμενος τῶν τοιούτων καὶ τηλι-
κούτων ἀγῶνων, ὧν ἡγωνίσαστο ἐν τρισὶν ἔτεσιν ἀντιστρατεύμενος
τῇ μανίᾳ Ἀρείου καὶ πάσῃ τῇ φατρίᾳ αὐτοῦ ἐκάστης ἡμέρας ὡς
γενναῖος στρατιώτης Χριστοῦ μὴ ἐνδιδόντος τῇ πρὸς αὐτοὺς ἐνστάσει,
20 ἀλλ' ἀεὶ ὥσπερ ἀνακαινιζόμενος ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος καὶ ὡς
μηδὲν κεκμηκὼς ἐν τῷ τοσοῦτῳ χρόνῳ νεαρῶς αὐτοῖς καθ' ἐκάστης
ἡμέρας προσήει τὰς διαλέξεις ποιούμενος καὶ ἀνατρέπων τὰ φθορο-
ποιὰ καὶ θανατηφόρα Ἀρείου δόγματα, συνεργὸν ἔχων εἰς τοῦτο ὁμό-
307^ο φρονά τε καὶ ὁμόφυχον ἐν πᾶσι τὸν μακάριον Ἀθανάσιον, συνεργοῦν-
τος δὲ αὐτοῖς καὶ τοῦ χοροῦ τῶν ἁγίων ὁμολογητῶν, λέγω δὴ τοῦ
μακαρίου Παφνουτίου καὶ τοῦ ἁγίου Σπυριδωνος, τοῦ Κυπρίου ἐπι-

ad p. 16

8 - 14 Gel. Fragm. 19; = Syntagma p. 135, 20-26

ad p. 16

C (ad l. 11) B PDA = a, VL = b

1 sq. ἐνθέσμων ἐκστάσεων CB 5 sq. πᾶσαν τὴν οἰκουμένην V 6 παρὰ] μετὰ L
8 καὶ < PL ἰσπανίας PDA 9 διακονῆσαι b, διακομίσαι PDA 10 ἡγουν]
ἦτοι b 11 ὁ 2 < PDA τῷ B, τὸ < b 12 ὡς ἔφαμεν < P ὧν < L
13 γενόμενος L 14 τῷ B, τὸ < b ἦδη < PDA 16 ~ οἷα τις ἀθλητῆς nach
ποιησάμενος V (γενναῖος <) τοσοῦτων L ~ τηλικούτων καὶ τοιούτων P
18 Ἀρείου A ἡμέρας + ὁ μακάριος Ἀλέξανδρος L 21 καθ' < b ἐκάστην
ἡμέραν P 24 ὁμόφρονα + τε V 26 σπυριδωνος BL

σκόπον, καὶ Μαξίμου τοῦ μετὰ ταῦτα γενομένου ἐπισκόπου
Ἱεροσολύμων καὶ αὐτοῦ ὁμολογητοῦ, ἅμα τῷ ἐπιεικεστάτῳ καὶ ἱερῷ
γέροντι τῷ πρὸς τὸν φιλόσοφον ἀγωνισαμένῳ τὸν ὑπὲρ Ἀρείου δια-
30 πληκτιζόμενον καὶ ἐπιστρέφαντι αὐτὸν εἰς τὴν ἀλήθειαν. ὁ οὖν ἐν

P. 17

ἁγίοις πατὴρ ἡμῶν Ἀλέξανδρος, καίτοι πρεσβύτης ὑπάρχων — ἦδη
[γὰρ

ἑβδομηκοστὸν ἔτος ἡνέετο αὐτῷ τῆς ἡλικίας — [καὶ] μὴ μεληθεὶς
περὶ τῆς σωματικῆς ἀσθενείας, ἁγίῳ πνεύματι κινούμενος, τὴν Ἀβραμι-
αῖαν αὐτοῦ πολιὰν ἄνωθεν νεάζειν παρασκευάσας, προσελθὼν καὶ πολλὰ
5 δυνωπήσας ἔπεισε τοὺς ἁγίους πατέρας ἐγχειρισθῆναι καὶ αὐτῷ τὰ τῆς
Θράκης καὶ τοῦ Ἰλλυρικοῦ μέρη. οὐ γὰρ ἠβούλοντο ἦδη προβεβηκότι
αὐτῷ τοιοῦτον ἐπιταγὰ ἐπιθεῖναι. ὁ δὲ κομισάμενος τὰ συνοδικὰ
γράμματα καταλαμβάνει τήνδε τὴν μεγαλὸν πόλιν καὶ εἰσελθὼν
πρὸς τὸν ἐν ἁγίοις πατέρα ἡμῶν καὶ ἐπίσκοπον τὸ τηρικαῦτα Μητροφά-
10 νην εὐηγγελίσαστο αὐτῷ τὰ περὶ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, ἀνακοινοῦ-
ται δὲ αὐτῷ καὶ τὴν ἐγχειρισθεῖσαν αὐτῷ λειτουργίαν. καὶ φησι
πρὸς αὐτὸν ὁ μακάριος Μητροφάνης· «ὦ ἀγαπητέ μου ἀδελφὲ καὶ
συμπρεσβύτερε, ἵνα τί μετὰ τοσαύτης χαρᾶς ἢ ἐκόμισάς μοι καὶ
λύπην ἐγκατέμιξας; οὐ γὰρ ἥρκει μοι ὁ τοῦ τοσοῦτου χρόνου χω-
15 ρισμός σου, οὔτε δὲ ἠρκέσθης τῷ τοσοῦτῳ καμάτῳ, ᾧ ὑπέστης;
πλὴν τὸ θέλημα τοῦ κυρίου γενέσθω». καὶ ποιήσας τρεῖς ἡμέρας καὶ ἐν
πᾶσι θεραπεύσας ὡς πατέρα τὸν ὅσιον Μητροφάνην ἐστέλλετο εἰς τὸ ἐγ-
χειρισθὲν αὐτῷ πρᾶγμα καὶ ἐξῆει τῆς πόλεως παραλαβὼν σὺν αὐτῷ
τὸν μακάριον Παῦλον, ἀναγνώστην ὄντα τότε τῆς ἐκκλησίας, νοτα-
20 ρίου τόπον ἐπέχοντα, ὅστις καὶ ἐν τῇ συνόδῳ συνῆν τῷ μακαρίῳ
Ἀλεξάνδρῳ, δωδεκαετῆς παῖς ὑπάρχων καὶ ὥσπερ ὁ ἅγιος Τιμόθεος,
καὶ αὐτὸς ἐκ νηπιόθεν ἀκόλουθος γενόμενος τοῦ ἁγίου Παύλου,
ἠσκέιτο τὰ ἱερὰ γράμματα καὶ τὴν ἐνθεον πολιτείαν, οὕτω καὶ ὁ

27 γεναμένου L ἐπισκόπον < L 29 τὸν 2 < BPDA

ad p. 17

C (a l. 26) B PDA = a, VL = b

1 πρεσβύτερος a ὑπάρχων] ὧν L γὰρ + τὸ b 4 αὐτῷ b 8 τήνδε < L
9 τὸ] τὸν B τὸ τηρικαῦτα < b 14 τοῦ < L 15 δὲ < V τῷ < b
τοῦ τοσοῦτου καμάτου, οὐ BPDA 16 τοῦ < L κυρίου] θεοῦ V γινέ-
σθω B ἔως τριῶν ἡμερῶν V, τριῶν ἡμερῶν L 19 τότε < PDA ἐκκλη-
σίας + καὶ b 20 τόπον] τάξιν V 23 ὁ < V

Παῦλος ἐκ παιδὸς ἀκόλουθος ἐγένετο καὶ ὁμόφρων τοῦ μακαρίου

25 Ἀλεξάνδρου.

308^a

Γενόμενοι οὖν κατὰ τὴν Θράκην πάσας τὰς πόλεις εὐηγγελίσαντο ἀποδιδόντες πάσῃ ἐκκλησίᾳ τὰ διαπεμφθέντα συνοδικὰ γράμματα καὶ τὴν ἐκθεσιν τῆς ἀγίας ὀρθοδόξου πίστεως. ὁμοίως τε καὶ τῇ Μακεδονίᾳ ἐπιβάντες, Θεσσαλονίκη τε καὶ τῇ Θεσσαλίᾳ πάσῃ, τῇ Ἀχαΐᾳ τε καὶ 30 Ἑλλάδι καὶ ταῖς ἡπείροις οὐκ ὤκνησαν κηρῶσαι τὴν εὐσεβῆ πίστιν καὶ

P. 18

εὐαγγελίσασθαι τὴν ἐκ πνεύματος ἁγίου ἐκτεθεῖσαν τῆς πίστεως ὁμολογίαν. ἄοκνος οὖν ἐν τῇ ἡλικίᾳ ἐκείνῃ ὑπάρχων ὁ πατὴρ ἡμῶν Ἀλέξανδρος περιήρχετο ἐκπερινοστῶν πᾶσαν χώραν, καὶ εἴ που τι τῶν ζιζανίων ἦτοι ἀκανθῶν, τῶν διαβολικῶν δογμάτων τῆς Ἀρείου αἰρέσεως ἀναφύεν ἐυρίσκε, ταῦτα ἐκ βάθρων ὡς ἂν τις εἴποι καὶ ἐκ ῥιζῶν ἀνασπῶν ἐγκατέσπειρε τὴν τῆς εὐσεβοῦς πίστεως διδασκαλίαν. οὐκ ἠνέσχετο δὲ ὁ ὁσιος ἡμῶν πατὴρ Ἀλέξανδρος κατὰ γῆν μόνον ὀπλίσασθαι κατὰ τοῦ ἀντικειμένου, ἀλλὰ γὰρ καὶ τὰς νήσους ἐπελθεῖν προεθυμῆθη, ἵνα καὶ διὰ θαλάσσης ναυμαχίαν στείλαμενος ἀντιπαρατάξῃται τῇ 10 ἀνταρτικῇ τοῦ διαβόλου αἰρέσει, τυραννικῶς ἐπαναστάσῃ τῇ ἀγίᾳ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ. καὶ δὴ ἐκπεριελθὼν πάσας τὰς νήσους καὶ ἐγκατέσπειρε τὴν τῆς ἀληθοῦς καὶ ἀγίας ὀρθοδόξου πίστεως διδασκαλίαν. αἰτινες ἐπαρχαὶ καὶ νῆσοι εἰσέτι καὶ νῦν χάριτι Θεοῦ καὶ ταῖς ὁσίοις αὐτοῦ εὐχαῖς ἀκλινῇ κατέσχον καὶ ἀδιάπτωτον τὴν τῆς ὀρθοδόξου πίστεως ὁμολογίαν. ἄχρι γὰρ τοῦ δεῦρο κατὰ τὸν τοῦ ἁγίου ἀποστόλου λόγον ἐν τοῖς μέρεσιν ἐκείνοις δοξάζοντες λέγουσιν· εἰς κύριος, μία 15 πίστις, ἓν βάπτισμα.

Ἐν τούτοις οὖν τοῖς μέρεσι διατρέβοντος τοῦ μακαρίου Ἀλεξάνδρου οἱ κατὰ τὴν σύνοδον ἅγιοι πατέρες, πάντα τὰ κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν εὐταξίαν σὺν τῇ θείᾳ χάριτι ἐπιτελέσαντες, ἐπὶ τὸ αὐτὸ εἰς τὸ συντάξασθαι ἀλλήλοις καὶ ἐπὶ τὰ οἰκεία ἀνακάμψαι ἐσπού-

24 μακαρίου] ἁγίου V 26 πάσαις ταῖς πόλεσιν PDAL 28 ἀγίας + καὶ L
29 θεσσαλονίκη CB τῇ¹ < b 30 ὤκνησε a (- ν B)

ad p. 18

CB PDA = a, VL = b

2 οὖν < A ~ ὑπάρχων nach οὖν b 6 ἐγκατέσπειρεν C 7 ~ πατὴρ ἡμῶν
PDAL 11 κατέσπειρεν C 12 διδασκαλίαν - 14 πίστεως < P 13 εἰσέτι καὶ]
ἕως τοῦ C καὶ² < Db 15 καὶ ἄχρι γὰρ B, καὶ ἄχρι CPDA 16 ταῖς L
20 ἐκτελέσαντες P

δαζον. συνεισελθὼν οὖν ὁ εὐσεβέστατος ἡμῶν βασιλεὺς ἐν τῷ συνεδρίῳ αὐτῶν καὶ στὰς ἐν τῷ μέσῳ πρὸς σύνοδον ἔφη· « παρακαλῶ ὑμᾶς, ἅγιοι πατέρες· εἴπερ ἀγάπην ὥσπερ εἰς γνήσιον υἱὸν σώζετε, 25 μίαν χάριν αἰτοῦντί μοι δότε ». οἱ δὲ ὁμοθυμαδὸν πρὸς αὐτὸν εἶπον· « κέλευσον, βασιλεῦ εὐσεβέστατε ». ὁ δὲ ἔφη· « μὴ ὀκνήσητε δὴ μετὰ τοῦ τοσούτου χρόνου ὀλίγας μοι ἡμέρας χαρίσασθαι καὶ ἔλθεῖν σὺν ἐμοὶ ἐν τῇ πόλει — ὁμοῦ καὶ πρὸς ἐπίσκοπον τοῦ ἀγιωτάτου πατρὸς μου Μητροφάνους τοῦ ἐπισκόπου — καὶ ἐγκαινίσαι τῇ κτιζο- 30 μένῃ παρ' ἐμοῦ πόλει τὸ ἐμὸν ὄνομα παρουσίᾳ καὶ εὐχῇ τῆς ὁσιό-

P. 19

τητος ὑμῶν καὶ ἐπεύξασθαι τοῖς περιβόλοις ἥτοι τείχεσι τοῖς τεθεισιν ἐν αὐτῇ. οἱ δὲ εὖ μάλα ὑπακούσαντες καὶ ἐλθόντες ἐν τῇ μεγαλυνύμῳ πόλει ἐπλήρωσαν τὴν αἴτησιν τοῦ βασιλέως. εἰσῆσαν δὲ 5 ἕκαστος τότε εἰς τὴν ἐπίσκοπον τοῦ ἐπισκόπου Μητροφάνους· ἐν οἷς καὶ ὁ εὐσεβέστατος βασιλεὺς Κωνσταντῖνος συνεισελθὼν αὐτοῖς ἐν ἡμέρᾳ κυριακῇ μετὰ πολλὴν ἐτέραν διάλεξιν λέγει πρὸς τὸν ἐπίσκοπον· « πάτερ μου ἀγιώτατε, ὁρῶ σε ἤδη κεκμηκότα τῇ ἡλικίᾳ καὶ τῇ νόσῳ, καὶ ἐπειδὴ χορὴ τὰ ἀνθρώπινα ἐννοεῖν, παρακαλῶ σε, ἀνάδειξον ἡμῖν καὶ προχειρίσαι εἰς ἐπισκοπὴν τὸν ἄξιον ὄντα μετὰ σέ κατακοσμήσαι τὸν θρόνον τῆς 10 ἐπισκοπῆς ». ὁ δὲ ἐν ἁγίοις πατὴρ ἡμῶν Μητροφάνης μειδιάσας πρὸς τὸν βασιλέα ἔφη· « τέκνον, πέπεισμαι ἐν κυρίῳ, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ σοῦ ἐλάλησε· πολλὴ γὰρ μοι φροντίς περὶ τούτου. ἀλλ' οὐκ ἡμέλησεν ὁ κύριος τῆς ταπεινώσεώς μου· ἀλλ' ἤδη πρὸ ἐπτὰ τούτων τῶν ἡμερῶν ἐφάνερωσέ μοι καὶ τὴν ἐκ τοῦ βίου τούτου μετά- 15 στασιν καὶ τὸν ἄξιον τῆς ἐπισκοπῆς. τῇ δὲ σῇ εὐσεβείᾳ, τέκνον, ὁ κύ-

ad p. 18

22 - S. 19, 4 = BHG 364 p. 640, 13-23

22 συνελθὼν b ~ βασιλεὺς ἡμῶν b 23 τῷ < Db 25 χάριν < B
26 ~ εὐσεβέστατε βασιλεῦ b 27 τοῦ < V 28 σὺν - ὁμοῦ] ἐν τῇ πόλει μου σὺν
ἐμοὶ a καὶ < P ἀγιωτάτου < V 29 τοῦ ἐπισκόπου < C καὶ + ὥσ-
τε b ἐγκαινισθῆναι b

ad p. 19

CB PDA = a, VL = b

3 δὲ] τε b 4 ἕκαστος τότε] ἕκαστος V τότε < L τὴν < L 6 πατὴρ
CBA 7 ἀγιώτατε] τιμώτατε b νόσῳ + κάμνοντα P 12 ἐλάλησεν C
ἐλάλησε + νῦν b 14 τῶν < b ἐφάνερωσεν C τούτου < P

- ριός μου Ἰησοῦς Χριστός, ὃν ἠγάπησας, ὥσπερ τὴν ἐπίγειον ταύτην βασιλείαν ἐχαρίσατο, οὕτω καὶ τὴν ἐπουράνιον βασιλείαν σοι παράσχοι· τίνα οὖν τοιοῦτον εὐδῆσομεν, τέκνον μου ἀγαπητόν, ἐν ᾧ πνεῦμα Θεοῦ ἅγιον ἐν αὐτῷ, ὡς τὸν ἀδελφόν μου καὶ συλλειτουργόν,
- 20 τὸν πρεσβύτερον Ἀλέξανδρον, ὃς ὡς πατρὶ γνήσιον τέκνον ὑποτασσόμενος οὐκ ὤκνησεν ἀναδέξασθαι τὸν ὑπὲρ ἐμοῦ κάματον καὶ ἐν τῷ τοσούτῳ χρόνῳ ἀγωνίσασθαι καὶ ἀντιπαρτάξασθαι τῇ μαρίᾳ τοῦ βλασφήμου καὶ θεομάχου Ἀρείου καὶ πάσης τῆς συστροφῆς αὐτοῦ καὶ ἔτι νῦν ἀγωνιζόμενος οὐ παύεται; » καὶ ἀποβλέψας πρὸς πᾶσαν
- 25 τὴν σύνοδον τῶν ἐπισκόπων καὶ πρὸς τὸν βασιλέα ἔφη· « πιστεύσατέ μοι, ἅγιοι πατέρες, ὅτι πρὸ τούτων τῶν ἐπτά ἡμερῶν ἐφανέρωσέ μοι ὁ κύριος δεκάτην ἡμέραν ἔτι ἐν τῷ κόσμῳ ἐπιμεῖναι με καὶ εἰς ἐπισκοπὴν προβαλέσθαι τὸν συμπρεσβύτερον Ἀλέξανδρον. ἀλλὰ γὰρ καὶ τὸν μετ' αὐτὸν ἐσόμενον ὁ κύριος ἀπεκάλυψε μοι· τὸ γὰρ παιδίον
- 30 Παῦλον τὸν ἀναγνώστην τὸν συνόντα αὐτῷ μετ' αὐτὸν ἔσεσθαι ἐπίσκο-

P. 20

πον τῆς πόλεως ταύτης ὁ κύριος ἐδήλωσέ μοι. » καὶ ἀποβλέψας πρὸς τὸν μακάριον Ἀλέξανδρον, τὸν ἐπίσκοπον Ἀλεξανδρείας, καὶ ἐγγὺς αὐτὸν προσκαλεσάμενος ἔφη· « καὶ σύ, ἀδελφέ, καλὸν διάδοχον ἐαυτῷ καταλείψαι ἔχεις, ὃν ὁ κύριος ἐφανέρωσέ μοι ». καὶ καλέσας Ἀθανάσιον

- 15 τὸν διάκονον καὶ κρατήσας τὴν χεῖρα αὐτοῦ λέγει πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Ἀλέξανδρον· « ἴδε ὁ γενναῖος στρατιώτης τοῦ Χριστοῦ, ὁ σὺν τῷ ἀδελφῷ μου Ἀλεξάνδρῳ τῷ πρεσβυτέρῳ πολλὰ ὑπὲρ Χριστοῦ ἀγωνισάμενος, οὗτός ἐστιν ὁ διάδοχός σου, καὶ οὐ μόνον ὅτι νῦν ἠγωνίσαστο, ἀλλὰ γὰρ καὶ μετὰ ταῦτα πάλιν μετὰ Ἀλεξάνδρου μεγάλους ἀγῶνας καὶ κινδύ-
- 309^h 10 νους ἐκτελέσει. καὶ μετὰ τὴν κοίμησιν Ἀλεξάνδρου Παῦλος, περὶ οὗ ἔφη, πολλὰ συναγωνίσεται αὐτῷ καὶ πολλὰς θλίψεις ὑπομείνωσιν ». καὶ

16 ὥσπερ ὡς καὶ CBP ~ βασιλείαν ταύτην CB ταύτην < PDA 17 ~ σοι nach ἐχαρίσατο PDA παράσχει V, παράσχει L 19 ~ συλλειτουργόν μου καὶ ἀδελφόν V 20 συμπρεσβύτερον CPDA 21 ~ ἀναδέξασθαι οὐκ ὤκνησεν B 22 καὶ ἀντιπαρτάξασθαι < L 23 πάσῃ τῇ διαστροφῇ b 26 τῶν < CBL 27 ἔτι < V 28 προβάλλεσθαι L 29 αὐτοῦ CB ad p. 20

CB PDA = a, VL = b

3 ἐαυτοῦ V, σεαυτοῦ L 5 τῆς χειρὸς BPDA αὐτὸν DA 6 τοῦ < CB 7 πρεσβυτέρῳ + τῷ ἀγωνισαμένῳ P ὑπὲρ + τοῦ L 8 νῦν < BV 11 ὑπο-μενοῦσι PDA

ταῦτα εἰπὼν καὶ ἀναζωπυρῆσας τῷ πνεύματι ἀναστὰς συγκατηλθε τῷ βασιλεῖ καὶ τοῖς ἐπισκόποις εἰς τὴν ἐκκλησίαν. ἦν γὰρ κυριακὴ· καὶ μετὰ τὴν τοῦ ἁγίου εὐαγγελίου ἀνάγνωσιν ὀλίγα προσομιλήσας τῷ λαῷ [καὶ

- 15 ὥσπερ εἰς ἀποδημίαν στελλόμενος συνετάττετο λέγων· « τεκνία μου, ἐγὼ τῇ βουλήσει τοῦ Θεοῦ μεθίσταμαι πρὸς τοὺς πατέρας μου. ἡ δὲ θεία χάρις, ἡ τὰ ἀσθενῇ ὑγιάζουσα καὶ τὰ ἐλλειπῇ ἐπανορθοῦσα, οὐκ ἀφήκεν ὑμᾶς ἀπρονοήτους, ἀλλὰ προχειρίζεται ὑμῖν μετ' ἐμὲ τὸν θεοφιλέστατον συμπρεσβύτερον Ἀλέξανδρον, ἀπόντα μὲν
- 20 τῷ σώματι, παρόντα δὲ τῷ πνεύματι καὶ ὄντα σὺν ἡμῖν ». ὥστε πάντα τὸν κληρὸν καὶ τὸν λαὸν σὺν τοῖς ἁγίοις πατράσι καὶ αὐτῷ τῷ βασιλεῖ μιᾷ φωνῇ ἐκβοῆσαι· « ἄξιος, ἄξιος ». καὶ ταῦτα εἰπὼν περιελόμενος αὐτοῦ τὸ ὁμοφώριον ἀπέθετο ἐν τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ κελεύσας φυλάττεσθαι αὐτὸ τῷ μακαρίῳ Ἀλεξάνδρῳ,
- 25 εἰπὼν ὅτι « μετὰ τὴν ἐξοδὸν μου τῇ ἐβδόμῃ ἡμέρᾳ ἐφίσταται ». τούτων οὕτως γενομένων καὶ ὁσίως ἀναπανασαμένον αὐτοῦ, καθὼς προεῖπε, τῇ ἐβδόμῃ ἡμέρᾳ ἐφίσταται ὁ ἐν ἁγίοις πατὴρ ἡμῶν Ἀλέξανδρος. προχειρίζεται οὖν παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων εἰς τὴν ἐπισκοπὴν τῆσδε τῆς πόλεως
- 30 ἐπὶ παρουσίᾳ καὶ τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλεῶς. καὶ τρεῖς ἡμέ-

P. 21

ρας μόνον ἐπιμείνασα ἡ ἁγία σύνοδος τῶν ἐπισκόπων καὶ τὰ ἔνστα ἐκτελέσασα τοῦ μακαρίου Μητροφάνους ἀσπασάμενοί τε τὸν μακάριον Ἀλέξανδρον καὶ τῷ βασιλεῖ συνταξάμενοι εἰς τὰ οἰκεία ἀνεχώρησαν. ὅσους δὲ μετὰ ταῦτα ἀγῶνας ἐξετέλεσεν

5 ὁ ἐν ἁγίοις πατὴρ ἡμῶν Ἀλέξανδρος ὁ ἐπίσκοπος, προοιούσης τῆς ἱστορίας λέξομεν. ἀνεπαύσατο ὁ ἐν ἁγίοις πατὴρ ἡμῶν καὶ ἐπί-

12 τῷ βασιλεῖ καὶ < b 14 ἁγίου < V καὶ < V 19 πρεσβύτερον L 20 ὑμῖν L 21 τὸν κληρὸν καὶ < V αὐτῷ < C 22 ἐκβοῆσαι + ἐπὶ πλείους ὄρας b 23 ἄξιος ter PDAL 23 ἐαυτοῦ V 24 ὁμοφώριον C, μαφώριον Bb ἀνέθετο C ἀπέθετο + αὐτὸ P ἁγία < L 24 αὐτῷ CBV 25 ἐφίσταται C 26 καὶ + vor τούτων b 27 εἶπεν CPDAL 28 καὶ + vor προχειρίζεται DA οὖν < PDA (C nicht zu lesen) 30 καὶ ¹ < L βασιλεῶς + κωνσταντίνου L τριῶν ἡμερῶν b ad p. 21

CB PDA = a, VL = b

1 μόνον V 2 ἔνστα C (v² s) BAV μακαρίον] ἁγίου V 3 μακάριον] ἐπίσκοπον b 6 ἀνεπαύσατο + δὲ P καὶ ἐπίσκοπος P

- σκοπος Μητροφάνης ἐτῶν ἑκατὸν δέκα καὶ ἐπτὰ μηνὶ ἰουνίῳ τε-
 310^a τάρτη. ἤρξατο ἡ ἁγία σύνοδος ἡ ἐν Νικαίᾳ μετὰ τὸ ἅγιον πάσχα
 ἀπὸ μηνὸς ἀπριλλίου πεντεκαίδεκάτης καὶ ἐτελειώθη μηνὶ Σεπτεμ-
 10 βρίῳ ἐν τρισὶν ἡμισυ ἔτεσι κρατήσασα, ὡς τὰ πεπραγμένα ἐπὶ τοῦ
 πατρὸς ἡμῶν καὶ ἐπισκόπου γενομένου Ἀλεξάνδρου δηλοῖ.
 310^b τοῦ δὲ ὁσίου Μητροφάνους μακαρίως μετελθόντος τὸν τῇδε βίον
 καὶ τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἀλεξάνδρου προχειρισθέντος καὶ δια-
 πρέποντος ἐν τῇ ἐπισκοπῇ τὰ κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν συμβάντα καλὸν
 15 τῇ μνήμῃ παραδοῦναι.
 321^a Γίνεται Κωνσταντία, ἡ ἀδελφὴ τοῦ εὐσεβοῦς Κωνσταντίνου,
 τοῦ βασιλέως, γυνὴ Λικινίου· συνέβη δέ τινα πρεσβύτερον
 τῶν Ἀρείου σπουδαστῶν, θῶπα ἀκροθίνιον τῆς αὐτοῦ αἰρέσεως,
 τὰ μὲν πρῶτα προσοικειωθῆναι τισὶ τῆς θεραπείας τῶν γνησίων τοῦ
 20 Λικινίου, ἔτι τε καὶ τοῖς ἐθνόχοις τοῖς πρώτοις τοῦ κουβουκλίου
 321^b τῆς Κωνσταντίας. αὐτίκα δὲ ὑποδύντα καὶ αὐτῇ τῇ Κωνσταντίᾳ οἰκειω-
 θῆναι· προέκοπτε τε ἐκάστοτε εἰς συνήθειαν διὰ τῆς συντυχίας, συνε-
 χῶς τε τὰ περὶ Ἀρείου διηγούμενος συνήρπαζεν αὐτὴν λέγων κατὰ
 συσκευὴν ἐξωρίσθαι αὐτόν. διεβεβαιώσατο οὖν συνηγορεῖν αὐτόν τοῖς
 25 ἐπισκόποις τοῖς κατὰ τὴν οἰκουμένην, καὶ ὡς οἱ ἐν Νικαίᾳ ἐπίσκοποι
 ἐξέθεντο, οὕτως καὶ αὐτὸν πιστεύειν. ἡ οὖν Κωνσταντία ἐπίστευσε
 τοῖς λεγομένοις καὶ ἐλυπεῖτο μάλιστα δρόφρονα μανθάνουσα εἶναι
 τὸν Ἀρείον. γίνεται γοῦν ἀσθενήσασαν, αὐτὴν ἀσθένειαν, ἐν ἣ καὶ
 τελευτᾷ, τὸν εὐσεβεῖ Κωνσταντίνον ἐπισκέψασθαι αὐτήν, ἥτις μετὰ πολ-
 30 λὴν συνομιλίαν ἄτε πρὸς γνήσιον ἀδελφὸν εἶπε· «μὴν ἤδη μοι δὸς

ad p. 21

8 sq. Gel. Fragm. 18; cf. Syntagma p. 134, 23-27 16 - S. 22, 8 Gel.
 Fragm. 22; = Syntagma p. 158, 20 - 160, 7; = Rufinus X 12 (p. 976, 24 -
 977, 7); cf. Sokr. I 25

8 ἤρξατο + δὲ VP 9 ἀπριλίου BL πεντεκαίδεκάτη L 10 ἡμισυ < C
 ἔτεσι]μησι P ὡς < B ~ τὰ πεπραγμένα κρατήσασα CB 11 δηλοῖ < CB
 12 δὲ] οὖν L 13 ἐν ἁγίοις] ἁγίου V ἐν - ἡμῶν] ἁγίου L 16 ἐγένετο V
 ~ ἡ ἀδελφὴ κωνσταντία P 17 τοῦ βασιλέως < L λικηνίου L 18 θῶ-
 πακα V τῆς αὐτοῦ αἰρέσεως < CBL 19 τοῦ < PDA 20 λικηνίου L
 τε] δὲ L τοὺς ἐθνόχους τοὺς πρώτους V κουβουκλείου CPDA 21 τῆς
 < V 22 ἐκάτω CB 26 ἐπίστευσεν CBV 28 τοῦ ἀρείου L οὖν Ph
 29 εὐσεβέστατον L

P. 22

χάριν ἀπερχομένην, ἵνα τὸν Ἀρείον ἀνεθῆναι κελεύσης καὶ τὴν ἀπὸ
 συσκευῆς αὐτῷ συμφορὰν καταστείλῃς, μηδ' ἐν βραχεὶ ἀθώοις αἵμα-
 σι κηλὶδα τῇ εὐσεβεὶ σου βασιλείᾳ παρέχων». ἤνσχετο οὖν τῆς ἀδελ-
 φῆς ὁ Κωνσταντῖνος νομίσας γνησιότητι διαθέσεως σύμβουλον εἶναι
 5 ἀσφαλῆ καὶ μὴ παραπεισθεῖσαν ἐπὶ τοῦτο ἔλθεῖν. καὶ τέως ἀνεθῆναι τὸν
 Ἀρείον τῆς ἐξορίας κελεύει σπουδῇ τοῦ πρεσβυτέρου καὶ τῆς ἀδελφῆς·
 παρέθετο γὰρ καὶ τοῦτον αὐτῷ παραινέσασα πείθεσθαι καὶ τοῖς
 ὑπ' αὐτοῦ λεγομένοις ὡς καὶ ἀπόπειραν ἔχουσα αὐτοῦ τῆς ὀρθότητος.
 καὶ δὴ κατὰ βραχὺ τὴν παρηγορίαν ἀξήσας ἐν τοῖς οἰκειοτάτοις ἤδη γε-
 10 γονῶς ὁ πρεσβύτερος τοὺς αὐτοὺς ἀνεκίνει λόγους περὶ τοῦ Ἀρείου τῷ
 βασιλεῖ, οἷς πρὸς τὴν ἀδελφὴν ἐχρήσατο πρότερον, φάσκων αὐτὸν μὴ
 ἄλλως φρονεῖν ἢ ὡς τῇ συνόδῳ δοκεῖ, ἐλθόντα δὲ αὐτὸν κατὰ πρόσ-
 ωπον συντίθεσθαι τούτοις καὶ μὴ ἄλλως συκοφαντεῖσθαι. ξένα
 φαίνεται τῷ βασιλεῖ τὰ παρὰ τοῦ πρεσβυτέρου λεγόμενα· καὶ ὁ βασι-
 15 λεὺς πρὸς αὐτόν· «εἰ Ἀρείος», ἔφη, «συντίθεται τῇ συνόδῳ καὶ ἀληθῶς
 τὰ ἐκεῖνης φρονεῖ, δέξομαι αὐτόν εἰς πρόσωπον καὶ σὺν τιμῇ ἐκπέμ-
 ψω εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν». ταῦτα ἔλεγε καὶ αὐτίκα τάδε ἔγραφε πρὸς
 αὐτόν·

«Νικητῆς Κωνσταντῖνος Μέγιστος Σεβαστὸς Ἀρείῳ.

20 Πάλαι μὲν ἐδηλώθη τῇ στερρότητί σου, ὅπως ἂν εἰς τὸ ἡμέτε-
 ρον στρατόπεδον ἀφίκοιο, ἵνα τῆς ἡμετέρας θέας ἀπολαῦσαι
 δυνηθῇς. θαυμάζομεν δὲ σφόδρα μὴ παραχρῆμά σε τοῦτο πεποινηκέ-
 [ναι. διό-
 περ νῦν γοῦν ἐπιβὰς ὀχήματος δημοσίου εἰς τὸ ἡμέτερον στρατόπεδον
 ἀφικέσθαι ἐπείχῃ, ὅπως ἂν τῆς παρ' ἡμῶν εὐμενείας τε καὶ δμιλίας

ad p. 22

9 - 17 Gel. Fragm. 23; = Syntagma p. 161, 26 - 163, 10; zum Teil = Sokr. I
 25, 5 sq. 9 sq. 17 - 26 Gel. Fragm. 24; = Sokr. I 25, 7 sqq.
 21 - 26 = OPRZ III 1, 63 (Urkunde 29)

ad p. 22

CB PDA = a, VL = b

1 sq. ἀποσκευῆς L 3 γοῦν B (C nicht zu lesen) 4 σύμβουλον L 5 ἐπὶ < V
 7 παραινέσασα < a καὶ < V 8 πείραν a 10 ἀνακινῶν C, ἀνακινῶν
 B τοῦ < L τῷ τοῦ L 11 οἷς + καὶ V αὐτόν < CB 12 ὡς] ἂ τὰ
 CB 13 μὴ ἄλλως] ἀλόγως b ξένα + οὖν b 14 ἐφαίνετο V 15 συν-
 τίθεσθαι CB 16 δέξομαι + τε b 17 τάδε < L 22 ~ τοῦτο σε P 23
 νῦν < CB γοῦν < A 24 τε < PDA

25 *τυχὼν εἰς τὴν πατρίδα ἐπανελθεῖν δυνήθεις. ὁ Θεὸς σε διαφυλάττοι, ἀγαπητέ. ἐδόθη τῇ προπέντε καλανδῶν δεκεμβρίων».*

Ἄρειος μὲν οὖν δεξάμενος τοῦ βασιλέως τὰ γράμματα μετ' οὐ πολὺ παρῆν ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν· συμπαρήν δὲ αὐτῷ καὶ Εὐζώϊος, ὃν καθεῖλεν Ἀλέξανδρος ὄντα διάκονον, ὅτε καθήρει τοὺς περὶ

30 *Ἄρειον. δέχεται οὖν αὐτοὺς ὁ βασιλεὺς εἰς πρόσωπον καὶ διεπυνθάνετο,*

P. 23

εἰ τῇ πίστει συντίθενται τῶν τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτώ. τῶν δὲ συντιθεμένων ἐτοίμως καὶ ἐνωμότως βεβαιουμένων ὁ βασιλεὺς ἐγγράφως αὐτοὺς τὴν πίστιν ἐπιδιδόναι ἐκέλευσεν. οἱ δὲ βιβλίον συντάξαντες τῷ βασιλεῖ προσκομίζουσι τοῦτον ἔχον τὸν τρόπον·

5 *« Τῷ εὐσεβεστάτῳ καὶ θεοφιλεστάτῳ δεσπότῃ ἡμῶν βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ*

Ἄρειος καὶ Εὐζώϊος.

322^b *Καθὼς προσέταξεν ἡ θεοφιλὴς σου εὐσέβεια, δέσποτα βασιλεῦ, ἐκτιθέμεθα τὴν ἐαυτῶν πίστιν καὶ ἐγγράφως ὁμολογοῦμεν ἐπὶ Θεοῦ τοῦ παντοκράτορος οὕτω πιστεῦειν καὶ αὐτοί, καθάπερ καὶ οἱ ἐν Νικαίᾳ συνελθόντες ἅγιοι πατέρες, καὶ πάντες δὲ οἱ σὺν ἡμῖν οὕτως πιστεύουσιν ὡς ὑποτέτακται. πιστεύοντες εἰς ἓνα Θεὸν πατέρα παντοκράτορα καὶ τὰ ἐξ ἧς τῆς πίστεως. εἰ δὲ μὴ ταῦτα οὕτως πιστεύομεν καὶ ἀποδεχόμεθα, ἀληθῶς πατέρα καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα, ὡς πᾶσα ἡ καθολικὴ ἐκκλησία καὶ αἱ ἅγαι γραφαὶ διδάσκουσιν, αἷς κατὰ πάντα πιστεύομεν, κριτὴς ἡμῶν*

15 *ἔσται ὁ Θεὸς καὶ νῦν καὶ ἐν τῇ μελλούσῃ ἡμέρᾳ. διόπερ παρακαλοῦμεν σου τὴν εὐσέβειαν, θεοφιλέστατε βασιλεῦ, ἐκκλησιαστικὸς ἡμᾶς ὄντας καὶ τὴν πίστιν καὶ τὸ φρόνημα τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν ἁγίων γραφῶν*

27 - S. 23, 4 Gel. Fragm. 25 ; cf. Syntagma p. 163, 11-23

ad p. 23

5 - 21 Gel. Fragm. 26 ; = Sokr. I 26, 2-7 ; cf. Sozom. II 27 ; = Opitz III 1, 64 (Urkunde 30)

25 φυλάττοι V 26 τῇ < C δεκεμβρίῳ V 29 καθεῖλεν + ὁ ἐν ἁγίοις b
καθῆρεν CB, καθῆρε DA, καθεῖρε P, καθεῖλεν b 30 τὸν + vor Ἄρειον D δὴ
ἐπυνθάνετο aV

ad p. 23

CB PDA = a, VL = b

1 καὶ < CB ὁκτώ + πατέρων L 2 καὶ bis A διαβεβαιουμένων b
3 ~ ἐπιδιδόναι τὴν πίστιν L 8 ~ ἐγγράφως καὶ V 9 καὶ² < B συνελθόντες
< b 11 θεὸν < L

ἔχοντας ἐνοῦσθαι ἡμᾶς διὰ τῆς εἰρηνοποιουῦ σου καὶ θεοσεβοῦς εὐσεβείας, τῇ μητρὶ ἡμῶν, τῇ ἐκκλησίᾳ, ἵνα καὶ ἡμεῖς καὶ ἡ ἐκκλησία μετ' ἁγίων εἰρηνεύοντες συνήθεις εὐχὰς ὑπὲρ τῆς εἰρηνικῆς σου καὶ εὐσεβοῦς βασιλείας καὶ παντός τοῦ γένους σου κοινῇ πάντες ποιῶμεθα.»

Ἐνωμότως οὖν καὶ ἐγγράφως ἐκθεμένου τοῦ Ἀρείου τὴν πίστιν, λόγοις μὲν εὐκόσοι τῇ ἡμετέρᾳ πίστει, τῇ δὲ ἀληθείᾳ παρὰ πολὺ διεστῶσαν, εἰς ἑκστασιν γέγονε τὸν βασιλέα περιπεσεῖν, ὥστε εὐθὺς καὶ παραχρῆμα εἰς Ἀλεξάνδρειαν αὐτὸν ἐκπέμψαι μετὰ τιμῆς. καταλαβόντα οὖν τὴν Ἀλεξάνδρειαν ὁ ἐπίσκοπος Ἀλέξανδρος οὐκ ἐδέχετο παρορμῶντος αὐτὸν Ἀθανασίου· ὡς μῦθος γὰρ αὐτὸν ἐξετρέπετο. αὐθις οὖν ἀνακινεῖν ἐπεχείρει τὴν αἵρεσιν, ἔκ τε τούτου πάλιν ἡ Αἴγυπτος ἐταράττετο. αὐθις ὁ βασιλεὺς ἐπύθετο διεστράφθαι πάλιν τὴν Ἀρείου γνώμην. με-

30 *ταπέμπεται οὖν αὐτὸν ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἥκειν αὐτὸν αὐθις*

P. 24

κελεύων λόγον δώσοντα ὃν ἀνακινεῖν ἐπεχείρει· παραγενόμενόν τε γινὼς ὁ βασιλεὺς καὶ ἀπόπειραν αὐτοῦ ποιήσασθαι βουλευθείς, ἐπὶ τὰ βασίλεια αὐτὸν μεταπέμπεται ἐρωτᾷ τε πάλιν, εἰ τοῖς ὅροις στοιχεῖ καὶ τῇ ἐκθέσει τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου. ὁ δὲ ἐτοίμως μηδὲν μελλήσας

5 *κατέθετο ὑπέγραψεν τε τὰ περὶ τῆς πίστεως ὁρισθέντα παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων. ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς θαυμάσας καὶ ὄρκον ἐπέφερεν, ὁ δὲ καὶ τοῦ-*

[τον σοφί-

ζόμενος, ὡς ἐνόμιζεν, ἐποίει. τίνα δὲ τρόπον τὸν ὄρκον ἐτεχνάζετο,

22 - 27 Gel. Fragm. 27 ; = Syntagma p. 163, 23-28 ; = BHG 185 (224 D) ;
cf. Rufinus p. 977, 16 25 sqq. cf. Sokr. I 27, 1 27 - S. 28, 19 Gel.
Fragm. 34 27 sqq. cf. Sokr. I 37 sq.

ad p. 24

1 - S. 28, 19 = Rufinus X 12-14 (p. 977 - 980, 10) ; cf. BHG 185 (289B - 230A) ; cf. Georg. Mon. p. 533, 22 sqq.

19 μετὰ C, < V 20 τῶν ἁγίων AL, ἀλλήλων V εἰρηνεύσαντες C 21 σοὶ
A ποιούμεθα b 23 τῇ¹ τὴν L παρὰ < a 25 αὐτὸν < CBDA
~ ἐκπέμψαι αὐτὸν V 26 ἐδέξατο L 27 οὖν < CB 28 τε] δὲ b 30 αὐ-
τὸν² < BPDA (C nicht zu lesen)

ad p. 24

CB PDA = a, VL = b

2 αὐτοῦ + Ἀρείου a 3 ἐρωτᾷ τε] ἐρωτάται Pb 5 τὰ - ὁρισθέντα a, τοῖς - ὁρι-
σθέντων b

γράφω ὡς ἤκουσα. καταγράφας, φησίν, ὁ Ἄρειος ἐν χάρτῃ ἰδίῳ ἦν εἶχ[ε]
 ὑπὸ μασχάλης ἔφερεν ὠμυέν τε ἀληθῶς οὕτως φρονεῖν, ὡς καὶ ἐγγρά-
 10 φως εἶη πεποιηκώς. τοῦτο μὲν οὖν οὕτως γενέσθαι ἀκήκοα, ὅτι μέντοι
 καὶ ἔγραψε καὶ ὄρκον τοῖς γραφεῖσιν ἐπέθηκεν, ἐπιστολὴν τοῦ βασιλέως
 ἀνελεξάμην. ὅτι δὲ τοῦτο δῆλον, ἐκ τῆς μετὰ ταῦτα μετελθοῦσης
 αὐτὸν δίκης ἐπὶ τοῖς τολμηθεῖσιν αὐτῷ φανερόν πᾶσι κατέστη.

323^b Τοῦτων οὕτως γενομένων μετὰ βραχὺν καιρὸν ὁ εὐσεβέστατος ἡμῶν
 15 βασιλεὺς Κωνσταντῖνος μακαρίῳ τέλει μετῆλθε τὸν τῆδε βίον
 ἐν τινι προαστείῳ Νικομηδείας, τριάκοντα ἕνα ἔνιαυτὸν βασι-
 λεύσας, ἐξήκοντα πέντε ἔτη τὰ πάντα ζήσας, διαδόχους τοῖς υἱέσι
 χρησάμενος. παρέθετο δὲ τὴν διαθήκην τῷ πρεσβυτέρῳ τῷ κατὰ Ἄρειον
 {ὡς} δοκοῦντι ἐνδιαθέτω εἶναι, παραγγείλας Κωνσταντῖνῳ τῷ ὁμωνύμῳ
 20 αὐτοῦ δοθῆναι αὐτήν· αὐτῷ γὰρ τὰ ἴδια μέρη τῆς βασιλείας κατέλιπε.
 324^a παραγίνεται δὲ μικρὸν ὕστερον ὁ Κωνσταντῖνος, καὶ κρύβδην αὐτῷ δι-
 δωσι τοῦ πατρὸς τὴν διαθήκην, προδοὺς αὐτῷ τὴν Κωνσταντῖνου τοῦ ἀδελ-
 φοῦ κληρονομίαν, λέγω δὴ τὰ μέρη τοῦ πατρὸς, ἐν οἷς αὐτὸς ἐβασίλευσεν,
 συμμύστας ἔχων τοὺς εὐνούχους καὶ Εὐσέβιον τὸν πραιπόσιτον μίαν εὐ-
 25 θὺς χάριν αἰτήσας τὸν βασιλέα Κωνσταντῖνον, τὰ Ἀρείου αὐτὸν φρονεῖν,
 ὁ δὲ παραχρῆμα ἀνευ διακρίσεως πόθῳ τῆς βασιλείας ἀπλήστῳ κρατούμε-
 νος συντίθεται, οἰόμενος τὴν βασιλείαν αὐτῷ δεδωρῆσθαι παρὰ τοῦ
 πρεσβυτέρου ἐκείνου. παραχρῆμα δὲ ἐκέλευσε τὰ Ἀρείου στήναι καὶ
 30 ἄκοντας τοὺς ἐπισκόπους ἡμῶν καταδέξασθαι. κατὰ τοῦτον τὸν χειμῶ-
 να τὸν νοητὸν ὁ ἐν ἁγίοις πατὴρ ἡμῶν Ἀλέξανδρος διέπρεπεν

P. 25

ἐν τῇ ἐπισκοπῇ. Εὐσέβιος δὲ ὁ Νικομηδεὺς ἔχων συνεργὸν τὸν
 πρεσβύτερον μηχανᾶται τὸν Ἄρειον ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀκούεσθαι,

9 μασχάλης] μάλης b ὁμωνών C τε < PDA οὕτω CPDA γεγρα-
 φώς CB 10 οὖν < L οὕτω CPDA, < V 12 ἀνελ.] ἀνελεξάμην L ὅτι
 δὲ < b καὶ + vor τοῦτο V δηλοῦσαν L ἀλλὰ καὶ + vor ἐκ b 14 βρα-
 χὺ V 16 νικομηδείας L τριάκοντα + καὶ PDA 17 τὰ πάντα] τὰ πᾶν L
 υἱοῖς PDA, ὁδανίοις B (C nicht zu lesen) 20 κατέλειπεν b 22 αὐτοῦ B
 23 ἐβασίλευε BL 24 συμμύστας + τε PDA εὐσέβειον V μίαν + δὲ V
 25 αἰτεῖ V, αἰτεῖν L 26 πλείστον b 27 δεδωρεῖσθαι CBPb 29 τοῦτον +
 οὖν b
 ad p. 25
 CB PDA = a, VL = b
 1 εὐσέβειος V νικομηδείας P

οἰόμενος ῥᾶστα περιέσεσθαι Ἀθανασίου ἐπ' ἄλλοδαπῆς γενο-
 μένης τῆς ζητήσεως, τῇ αὐθεντίᾳ τοῦ βασιλέως καὶ τῶν ἐκείσε συνερ-
 5 χόμενων τὰ Ἀρείου δόγματα φρονούντων. πολλὰ δὲ τῷ Ἀλεξάν-
 δρῳ περὶ συμβιβασμοῦ πιστεως διελέγοντο. τέλος ὡς εἶδον μὴ ἐνδιδόντα
 αὐτὸν παντάπασι, προτείνουσιν ὡς ἐκ βασιλικοῦ προστάγματος ἢ
 δέξασθαι Ἄρειον σὺν τῷ φρονήματι ἢ μὴ βουλόμενον ὑποχωρεῖν,
 ἑτέρον γινόμενον ἀντ' αὐτοῦ, τοῦ ἀσμένως αὐτὸν προσιεμένου. ἢ
 10 εἰ μηδέτερον ποιεῖς, γίνωσκέ, φησιν, ἐξορίαν εἶναι πρόστιμον.

Μὴ ἀρνούμενοι δὲ οἱ περὶ Εὐσέβιον τῇ ἑαυτῶν μανίᾳ, καὶ αὐτὸν τὸν
 βασιλέα Κωνσταντῖνον ἐξάπτουσι πρὸς ὁργὴν συνεργῶ χρησάμενοι τῷ πρε-
 σβυτέρῳ. ὅθεν μετακαλεσάμενος ὁ βασιλεὺς τὸν μακάριον Ἀλέξανδρον λέ-
 γει πρὸς αὐτόν· «ἕως πότε, ἐπίσκοπε, τῇ τοσαύτῃ μοχθηρίᾳ ἐνέμεινας;
 15 ἕως πότε τὴν κακίαν, ἣν ἔσχες πρὸς Ἄρειον τὸν πρεσβύτερον, οὐκ ἀπέσ-
 μηξας¹; ἀλλ' ἐνέμεινας φιλονεικῶν μὴ προσιέμενος αὐτὸν εἰς κοινωνίαν
 τῆς ἐκκλησίας, ἄνδρα ὀρθόδοξον καὶ ἐπὶ εὐλαβείᾳ καὶ βίῳ μαρτυρού-
 μενον· οὔτε δὲ ἡ τοσαύτη παράκλησις τῶν τηλικούτων ἀνδρῶν καὶ
 συνεπισκόπων σου ἐχάνυνσε τὸ ἀκλινὲς τῆς διανοίας σου, καὶ μάλι-
 20 στα ὁ θεοφιλέστατος Εὐσέβιος ὁ Νικομηδείας ἐπίσκοπος καὶ οἱ σὺν
 αὐτῷ. διόπερ καὶ γὰρ παραινῶ τῇ εὐλαβείᾳ σου δέξασθαι αὐτόν εἰς κοι-
 νωνίαν καὶ ἀποδιδόναι αὐτῷ τὴν τιμὴν τοῦ πρεσβυτέρου». ὁ δὲ ἐν ἁγίοις
 πατὴρ ἡμῶν Ἀλέξανδρος θαρρῶν τῇ δυνάμει τοῦ Χριστοῦ καὶ τῇ ἐνθέῳ
 αὐτοῦ πολιτείᾳ μετὰ παρηγορίας ἀποκριθεὶς πρὸς τὸν βασιλέα ἔφη·
 25 «ἐγὼ, βασιλεῦ, τὸν ἐπὶ τοσαύτῃ δυσσεβείᾳ καὶ παρανομίᾳ ἄλόντα καὶ πα-
 ρὰ τοσοῦτων ἁγίων πατέρων κατακριθέντα οὐχ οἷός τέ εἰμι δέξασθαι εἰς
 κοινωνίαν. νομίζω οὖν μὴ ἀγνοεῖν τὴν θειότητα ὑμῶν, ὅσην ταραχὴν
 καὶ ζάλην ἐκίνησε κατὰ τῆς ἁγίας τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας, καὶ μιᾶς οὖ-
 σης ἐκκλησίας καὶ μιᾶς πίστεως ἐτόλμησεν εἰς διχόνοιαν ἐμβαλεῖν
 30 τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ ἐμπνευσθεὶς ἐπὶ τοῦ διαβόλου, καὶ ἀσεβῇ αἵρεσιν

3 γινόμενης b 5 δόγματα] δῆπον b δὲ] τε PDA (C nicht zu lesen)
 7 αὐτὸν < BPDA (C nicht zu lesen) 9 ἀντ' < L ἢ < CB 10 εἰτι CB
 ποιεῖ b 11 εὐσέβειον CV αὐτὸν < L 13 Ἀλέξανδρον < L 15 οὐκ
 ἀπεσμήξας L, οὐ κατεσμήξω V 16 καὶ + vor μὴ b 17 εὐλαβ.] ἐλευθερία b
 20 Εὐσέβιος < A νικομηδείας L ὁ Νικ. ἐπίσκ.] ἐπίσκοπος νικομηδείας A
 22 ἀποδοῦναι PDAL ἐν ἁγίοις] ἅγιος BPDA 24 λέγει + vor πρὸς b
 ἔφη < b 26 τοσοῦτων] τῶν V ἁγίων < PDA 27 οὖν] γὰρ V

P. 26

ἐξερευζάμενος διέστησε τὴν ποίμνην τοῦ Χριστοῦ. διὸ ζήλω Χριστοῦ
 κινηθεὶς ὁ τῆς θείας λήξεως, ὁ μακαριώτατος βασιλεὺς Κωνσταντῖνος, ὁ
 πατὴρ τῆς ὑμετέρας θειότητος, συγκαλεσάμενος τοὺς ἐκ πασῶν ἐπαρχιῶν
 5 λευσε ζητηθῆναι τὰ τῆς ἀθέου αἵρέσεως δόγματα, ἐν οἷς καὶ φωραθεὶς
 ὡς θεομάχος κατεκρίθη ὑπὸ τῶν ἁγίων πατέρων καὶ ἀνεθεματίσθη
 καὶ ἐξορία ὑπεβλήθη αὐτὸς καὶ οἱ συνεργοὶ αὐτοῦ παρὰ τοῦ τρισμακα-
 ριωτάτου βασιλέως Κωνσταντίνου. καὶ ὁ Κωνσταντῖνος πρὸς τὸν δσιώτα-
 10 τον ἐπίσκοπον ἔφη· «ταῦτα ἐπίσταμαι, ὅτι δὲ ἀνεκλήθη τῆς ἐξο-
 ρίας ὡς κατὰ ζήλόν τινων, καὶ οὐ διὰ πίστιν τὸ τοιοῦτον ὑπέστη,
 ἀγνοεῖς, καὶ ὅτι ἐγγράφως καὶ ἐνωμότως τὴν ἐν Νικαίᾳ πίστιν ἐκτεθεῖ-
 σαν καθωμολόγησε τῷ μακαριωτάτῳ πατρί μου, ὡς καὶ κελεύσαι τὴν αὐ-
 τοῦ θειότητα τῷ τόπῳ αὐτοῦ καὶ τῷ βαθμῷ ἐγκαταστήναι αὐτόν,
 15 ταῦτα ἐκὼν λανθάνειν θέλεις». καὶ ὁ ἐπίσκοπος Ἀλέξανδρος πρὸς Κων-
 σταντῖνον ἔφη· «ἐγώ, βασιλεῦ, καὶ ταῦτα ἔγνω καὶ ἐπίσταμαι· ἐν δὲ
 τοῦτο λέγω τῇ θειότητί σου, ὅτι τὸν ὑπὸ τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ
 πατέρων κατακριθέντα καὶ δεθέντα λῦσαι οὐ τολμῶ». καὶ ὁ βασιλεὺς πρὸς
 αὐτόν· «ὄρα, ἐπίσκοπε, μὴ ἄκων δέξῃ αὐτόν· ἰδοὺ γὰρ καὶ ἐπισκόπους
 20 συνελθεῖν ἐκέλευσα, ὥστε ζητηθῆναι τὰ μεταξὺ ὁμῶν ἀμφισβητούμενα». καὶ
 ἐπὶ τούτοις ἀναστὰς ὁ ἐπίσκοπος ἐξῆλθεν ἀπὸ προσώπου τοῦ βασι-
 λέως. ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ἐκκοῦχοι τοῦ βασιλέως, καὶ μάλιστα ὁ πραιπό-
 σιτος Εὐδόκιμος ὑπερασπίζοντες Ἀρείον περιέστησαν τῷ ἐπισκόπῳ, τὰ
 μὲν παρακαλοῦντες, τὰ δὲ καὶ ἐπαπειλοῦντες, καὶ μάλιστα ὁ πραιπόσιτος
 25 λέγων πρὸς αὐτόν, ὅτι καὶ ἄκοντός σου εἰσέλθῃ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ
 ἰδεῖν αὐτόν ἔχεις συγκαθήμενόν σοι ἐπὶ τοῦ βήματος καὶ προεδρεύοντα
 τῆς ἐκκλησίας. ὁ δὲ ἐν ἁγίοις πατὴρ ἡμῶν Ἀλέξανδρος μηδὲν πλέον εἰ-
 ρηκῶς ἢ τοῦτο «τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ γενέσθω», ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτῶν καὶ
 ἐλθὼν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ ἐπιπεσὼν τῷ ἁγίῳ θυσιαστηρίῳ μετὰ κραυγῆς

ad p. 26

CB PDA = a, VL = b

1 ἐξερευζάμενος L ἐκ ζήλω b Χριστοῦ² θεοῦ PDAL 2 ὁ² < PDA 3 πα-
 σῶν + τῶν L 4 νικαίων b 6 τῶν < BDV 8 καὶ δ] ὁ δὲ PDA 9 ἔφη]
 εἶπεν L 10 ὑποστάς b 14 πρὸς + τὸν PDAL 16 ~ λέγω τοῦτο V καὶ
 < BV (C nicht zu lesen) ὀκτὼ + ἁγίων b 17 εἶπε + vor πρὸς L πρὸς
 αὐτόν < P 22 εὐδόκιμος CV περιέστη L τὰ μὲν] ἀλεξάνδρω C
 23 τὰ δὲ καὶ ἐπαπειλοῦντες < C 24 εἰς τὴν ἐκκλησίαν V 25 συγκαθεζόμενον B
 26 τῇ ἐκκλησίᾳ L ἡμῶν < V 27 θεοῦ] κυρίου V, τοῦ θεοῦ] κυρίου L γνέ-
 σθω V 28 ἦλθεν CPDA ἐν + vor τῷ L

καὶ δακρύων ἐβόα πρὸς τὸν Θεόν· «κύριε, μὴ συγχωρήσης τῷ
 30 ἀναιδεῖ λόγῳ τῷ ἄρπαγι εἰσελθεῖν εἰς τὴν ἁγίαν σου ἐκκλησίαν, μὴ

P. 27

διασκεδάσῃ τὴν ἁγίαν σου ποίμνην, ἣν τῷ τιμῷ σου αἵματι ἐξηγορά-
 σω.» τότε ὁ μακάριος Ἀλέξανδρος παννύχιον ὑπὸ τὸ θυσιαστήριον χαμαὶ
 κείμενος διετέλεσεν, ἐξαιτούμενος τῆς ἐκκλησίας τὴν κατάστασιν.
 ἀλλ' ὁ Εὐδόκιμος οἶα τῆς σπείρας τῶν ἐναντίων σημειοφόρος δρθρου βα-
 5 θεός, ἔτι τοῦ Ἀλεξάνδρου προσευχομένου, παραγίνεται μετὰ πάσης
 [αὐτοῦ
 τῆς φάλαγγος πρὸς τὸν Ἀρείον, καὶ δὴ προΐεναί κελεύει εἰς τὴν σὴν-
 οδον. εἰ μὴ γάρ, φησιν, ἐθέλοι παρὼν Ἀλέξανδρος ὁμονοῆσαι σοι, ἀπω-
 σθεὶς τῆς ἐπισκοπῆς ἀπολείπει τὸν θρόνον. ἦν γοῦν πάλιν καὶ τοῦ πλή-
 θους ἐκατέρων πολλὴ ἀκαταστασία ὁρῶντος Ἀλέξανδρον μὲν ἐμμένοντα τῇ
 10 ἀληθείᾳ, Εὐδόκιον δὲ καὶ Ἀρείον καὶ τοὺς μετ' αὐτῶν φιλονεικοῦντας.
 ἀλλὰ τῆς συνόδου λοιπὸν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ συγκεκροτημένης ὁ Ἀρείος ἐκ-
 δεχομένων αὐτὸν ἀπάντων ἐρχόμενος μετὰ τῶν ὁμοφρόνων, οἶα συμβαίνει,
 πρὸς τὴν τῆς γαστροῦς χρεῖαν ἠπειγέτο καὶ ἀποβάς ἐν ἀφεδρῶνι δημοσίῳ
 ὅπισθεν τοῦ φόρου Κωνσταντίνου καὶ τοῦ ἐν τῇ στοᾷ μακέλλου
 15 καὶ καθεσθὲς ὁμοῦ τοῖς σκυβάλοις καὶ τὰ ἔντερα αὐτοῦ πάντα συγκατ-
 ἤνεγκεν. ἐπειδὴ οὖν προσκληθεὶς ἐν τῷ τοίχῳ διέμενεν ἐπὶ σχήματος,
 ὡς αἰδεῖσθαι τοὺς αὐτοῦ πολλάκις εἰσιόντας ἰδεῖν τίς ἢ τοσαύτη βρα-
 δυτής, τέλος μὴ ἀνισταμένου ἐπὶ πολὺ τὸν Εὐδόκιον εἰσπηδῆσαι λόγος
 καὶ μετ' ὀργῆς εἰπεῖν πρὸς αὐτόν· «ἔως πότε, Ἀρείε, λοιδορῶν ἡμᾶς
 20 οὐκ αἰσθάνῃ; ὡς γὰρ ἀνδράποδά σοι λελογίσμεθα;» ὡς δὲ διέμενεν ἄφω-
 νος, πάλιν μεταβαλλόμενον τὸν Εὐδόκιον μειδιᾷ καὶ φάναι· «ἀνάστα.

29 ἐβόα + λέγων V

ad p. 27

CB PDA = a, VL = b

1 διασκοπῆσθαι L ~ αἱματί σου L 2 παννύχιον + νυκτα C τοῦ θυσιαστη-
 ρίου DA 2 sq. ~ κείμενος χαμαὶ L 4 εὐδόκιμος V σπείρας B, σπείρας CV,
 σπείρη L βαθέως CBPV 5 ἔτι < C τῷ ἀλεξάνδρῳ προσευχομένῳ CB
 6 εἰς < L 7 παρὼν C σοι < L 8 ἀπολείπει V, ἀπολήψει L, καταλείπει
 BPDA, καταλείπει C μάλιστα + vor τοὺς C ὁδὼν L 9 πολλή + ἡ CBPD
 ἀκαστ.] καταστασία C, ταραχὴ b ὁρῶντες b 10 εὐδόκιον V αὐτόν
 PDA 11 ἀλλὰ + καὶ A 13 ἐπείγεται B, ἐπύγεται V 16 διέμενεν L
 17 τοσαύτη < a 18 ἀνιστ.] ἀνασχομένον V 20 γὰρ < b ὡς²] ὁ b
 21 πάλιν + τε V μεταβ. - φάναι] μεταβαλλόμενος ὁ εὐδόκιμος μῆτι διανοοῖτο φησὶν V,
 ὁ εὐδόκιμος μετακαλόμενος μῆτι διανοοῖτο φησὶν L

πᾶσά σε ἡ πόλις προσδέχεται». τῷ τε πάλιν σιγῶντι προσελθὼν καὶ κινή-
σας αὐτὸν ἔγνω ὅτι τέθνηκεν καὶ μέλλοντα πίπτειν εἰς τὸν ὄχετόν τοῦ
ἀφροδῶνος κρατήσας συγκαλεῖ τοὺς νεανίσκους καὶ φοράδην αὐτὸν

[ἄγον-

25 σιν οὐπερ κατέμενε, καὶ λύσαντες τὴν σύνοδον εἰς τὴν προκομιδὴν τοῦ
Ἀρείου συνήρχοντο οἱ τὸν Ἀλέξανδρον ὡς τάχιστα περιορίζειν νομί-
σαντες.

326* Οὕτως οὖν ὁ Ἀρείος ἔτι ζῶν κατέβη εἰς ἄδην, ὅπ' ὅσιν ἰδὼν τῶν ἐν-
τέρων αὐτοῦ τὴν κατάσπασιν, τῇ ἀντιλογίᾳ τοῦ Κόρε ἐναπολόμενος καὶ
30 τῇ καταδίκῃ τοῦ Δαθὰν κατορυγείς ἐπὶ τῇ τῶν σπλάγχχνων ἀλλοτριώσει,

P. 28

ἐπὶ οἰκτιρμοῖς τῶν ἐν τῇ ἀσεβείᾳ αὐτοῦ ἀπολλυμένων, <ὧν αὐτὸς> ἔξαρ-
χος γέγονε· καὶ ἐπειδὴ βαρβάρων δίκην ἐκπολεμεῖν τὴν ἐπουράνιον
Ἱερουσαλήμ ἐν τῷ ἔξαρχειν ἐνόμιζεν, ἐλογίσθη ὥσει κόπρος τῆς γῆς,
καθὼς καὶ οἱ Μαδιηναῖοι ὑπέστησαν τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ ἀντιπαρταξάμενοι.
5 ἐπ' ὀλίγον δὲ αἰσχυρθέντες χρόνον οἱ Ἀρειανοὶ πάλιν πατριάσαντες
ἤθελον ἡμῖν ἀνθίστασθαι ἀγνοοῦντες ὅτι νεκροὶ εἰσι κατὰ τὸν ἔξαρχον
νομιζόμενοι ζῆν· ὁ γὰρ Θεὸς ἐν ἐνὶ οἴκῳ ἢ λαῷ ἢ ἀνδρὶ εἴωθεν
ἐπιδείκνυσθαι τὴν ἀγανάκτησιν, τοὺς λοιποὺς τῇ αἰωνίᾳ κρίσει τηρῶν,
παρὸ λέγει, ὅτι ὑπόδειγμα τοὺς Σοδομίτας τέθεικε τῶν μελλόντων
10 ἀσεβεῖν. δηλαδή καὶ τὸν Ἀρείον πάσης αἰρέσεως ὑπόδειγμα τέθεικεν.
ἵνα οὖν μὴ ἔλθῃ εἰς τὰς ἀκοὰς τοῦ βασιλέως Κωνσταντίου τὰ
γενόμενα καὶ ναρακήσῃ τῆς ἐπικουρίας αὐτῶν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῇ
ἀληθείᾳ προστεθεὶς τὴν αἵρεσιν αὐτῶν ὀλεθρεύσῃ, διὰ τῶν εὐνοούχων τῶν

ad p. 27

29 sq. cf. Num. 16

22 τῷ τε] τότε CBPDb 23 ὅτι] ὁ A 26 συνήρχ.] συνήρχοντο CPDA
νομίζοντες PDA 29 τὴν < CB Κορὲ ab

ad p. 28

CB PDA = a, VL = b

1 ὧν αὐτὸς vor ἐπὶ CBPAb, <D ~ Scheidweiler 3 ἐνόμιζον BPDA ἐλογίσθησαν
CBP 4 μαδιεναῖοι B, μαδιενοὶ V, μαδιναῖοι CL, μαδιναῖοι D 5 ἀρειανοὶ A
καὶ + vor πάλιν PDA 6 ἀγνοοῦντες] οὐκ εἰδότες L κατὰ < PDA, καὶ C
ἔξαρχον + ἀπολέσαντες a 7 ἐν < CB 8 τὴν < a 9 σολομήτας CBb
τέθεικεν B 10 δηλαδή - τέθεικεν L τέθεικεν BV (C nicht zu lesen) 11 βα-
σιλέως < A 12 ναρακήσει C αὐτοῖς b 13 ὀλοθρεύσῃ DA, ὀλοθρεύσει CBV,
ἐξολοθρεύσει L

τῇ αἵρέσει ἐκπλαγηθέντων καὶ συνερχομένων Ἀρείῳ ποιοῦσιν ἐναλλάξ
15 ἀκοῦσαι τὸν βασιλέα καὶ πεισθῆναι, ὅτι τὸν πᾶσι θάνατον ὠρισμένον
ὑπέμεινε. καὶ τὸ μὲν Ἀρείου τέλος τοιοῦτον ταῖς τοῦ ἁγίου πατρὸς
ἡμῶν εὐχαῖς Ἀλεξάνδρου ἀνεδείχθη, εἰς ἔνδειξιν μὲν καὶ σωφρονισμόν
[τῶν

τὴν ὁρθὴν τῆς πίστεως παραφθειρόντων παράδοσιν, βεβαίωσιν δὲ τῶν τὴν
εὐσεβῆ πίστιν φυλαττόντων ἀκέραιον.

20 Ὁ δὲ ἐν ἁγίοις Ἀλέξανδρος ἔργοις καὶ λόγοις ἀγωνισάμενος ὑπὲρ
τῆς εὐσεβείας καὶ τὴν ἐμπιστευθεῖσαν αὐτῷ ποιήσας ἐκ τῆς τῶν λύκων
ἐπιδρομῆς διαφυλάξας εἰς τὴν οὐράνιον μετέστη πολιτείαν, εἴκοσι μὲν
καὶ τρία ἔτη ἐν τῇ ἐπισκοπῇ διατελέσας, βίους δὲ τὰ πάντα ἐνεμήκοντα
καὶ ὀκτώ. οὐ ταῖς εὐχαῖς καὶ ταῖς πρεσβείαις στηριχθέντες ἐπὶ τῆς
25 ἀληθινῆς πέτρας καὶ ἡμεῖς τῶν αἰωνίων τευξόμεθα ἀγαθῶν ἐν Χριστῷ
Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν
αἰώνων. ἀμήν.

14 ἐξερχομένων C τῷ + vor Ἀρείῳ C 15 ὠρισμένον Bb 17 ~ ἀλεξάν-
δρον εὐχαῖς A 23 πάντα + ἔτη L 24 von οὐ ab ist L nicht mehr zu lesen
25 τευξόμεθα C 26 τῷ κυρίῳ ἡμῶν < B κράτος + νῦν καὶ δεῖ καὶ PDA